

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
НАЦИОНАЛНИ
МЕХАНИЗАМ
ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ
ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА
У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ
ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

71-66/13
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

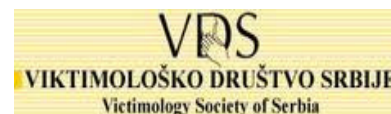
BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

Република Србија
Аутономна Покрајина Војводина
ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН

HELSINŠKI ODBOR ZA
LJUDSKA PRAVA U SRBIJI

дел бр. 33857 датум: 24. 12. 2013.

МОНИТОРИНГ
ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај

о посети

КПЗ за жене у Пожаревцу

Београд, октобар 2013. године

ОПШТА ЗАПАЖАЊА

Казнено-поправни завод за жене у Пожаревцу представља једини затвор за жене на територији Републике Србије, у коме су смештене осуђенице, прекршајно кажњене жене којима је изречена казна затвора, као и жене којима је изречена казна малолетничког затвора. Смештањем свих жена у један затвор доводи се у питање остваривање права осуђене, односно прекршајно кажњене жене на смештај што ближе њеном месту становања. Оваквим смештањем умањена је могућност остваривања контаката са њиховим породицама и блиским лицима.

Осим наведеног, иако Закон о извршењу кривичних санкција предвиђа да је КПЗ за жене завод полуотвореног типа, што значи да је служба обезбеђења основна препрека бекству, цео Завод је опасан високим зидом. Описано доводи до тога да се, за разлику од мушкараца, у затворском систему Републике Србије све жене у КПЗ за жене у Пожаревцу, без обзира на васпитну групу, фактички налазе у заводу затвореног типа.

Садржај

1. УВОД

1.1. МАНДАТ

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.3. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

- 1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ / службени подаци
- 1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2012. године
- 1.3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци на дан посете
- 1.3.4. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА

1.4. ТОК ПОСЕТЕ

- 1.4.1. ФАЗА I: РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА
- 1.4.2. ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ
- 1.4.3. ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА
- 1.4.4. ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ
- 1.4.5. ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

2. ОПСЕРВАЦИЈА

2.1. СМЕШТАЈ

- 2.1.1. СМЕШТАЈ ПРИТВОРЕНИКА
- 2.1.2. СМЕШТАЈ ОСУЂЕНИХ
 - 2.1.2.1. Редовни смештај
 - 2.1.2.2. Смештај у пријемном одељењу
- 2.1.3. СМЕШТАЈ ПРЕКРШАЈНО КАЖЊЕНИХ

2.2. ИСХРАНА

- 2.2.1. КУХИЊА
- 2.2.2. ТРПЕЗАРИЈА
- 2.2.3. КАНТИНА

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, ИНЦИДЕНТИ И МЕРЕ

- 2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА
 - 2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа
 - 2.3.1.2. Посете браниоца
 - 2.3.1.3. Посете конзулата и организација за заштиту људских права
 - 2.3.1.4. Пружање правне помоћи
 - 2.3.1.5. Притужбе и жалбе
- 2.3.2. ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ
- 2.3.3. МЕРЕ ПРИНУДЕ
- 2.3.4. ПОСЕБНЕ МЕРЕ
 - 2.3.4.1. Смештај у посебно осигурану просторију
 - 2.3.4.2. Смештај под појачани надзор
 - 2.3.4.3. Усамљење
- 2.3.5. ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ
 - 2.3.5.1. Дисциплинска мера упућивања у самицу
- 2.3.6. ПРЕМЕШТАЈИ, ПРЕКИДИ, ОТПУШТАЊА
 - 2.3.6.1. Премештај
 - 2.3.6.2. Ппекид извршења казне
 - 2.3.6.3. Превремено отпуштање
- 2.3.7. КОНТРОЛА И НАДЗОР НАД ЗАКОНИТОШЋУ РАДА

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1 ТРЕТМАН

- 2.4.1.1. Организација
- 2.4.1.2. Разврставање и накнадно разврставање
- 2.4.1.3. Додељивање и укидање посебних права
- 2.4.1.4. Индивидуални и групни рад
- 2.4.1.5. Социјална подршка
- 2.4.1.6. Припрема за отпуст

2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ

2.4.3. РАД

- 2.4.3.1. Организација
- 2.4.3.2. Обука
- 2.4.3.3. Упошљавање
- 2.4.3.4. Заштита и повреде на раду
- 2.4.3.5. Дневни, недељни и годишњи одмор

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

- 2.4.4.1. Време изван затворених просторија
- 2.4.4.2. Физичке активности
- 2.4.4.3. Културне активности

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

- 2.4.5.1. Штампa
- 2.4.5.2. Радио и телевизија
- 2.4.5.3. Библиотека

2.4.6. ПОСЕТЕ

- 2.4.6.1. Посете породице
- 2.4.6.2. Посете у посебној просторији

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

- 2.4.7.1. дописивање
- 2.4.7.2. пакети
- 2.4.7.3. новчане пошиљке
- 2.4.7.4. телефонирање

2.4.8. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ОСЕТЉИВИМ ОСОБАМА

- 2.4.8.1. Малолетнице
- 2.4.8.2. Особе са инвалидитетом
- 2.4.8.3. ЛГБТ особе
- 2.4.8.4. Припаднице националних мањина
- 2.4.8.5. Старе особе
- 2.4.8.6. Странкиње

2.4.9. ВЕРСКА ПРАВА

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.5.1. ОРГАНИЗАЦИЈА

- 2.5.1.1. Здравствена служба
- 2.5.1.2. Здравствене виденције
- 2.5.1.3. Праћење здравственог стања
- 2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите
- 2.5.1.5. Апотека, подела лекова и терапије

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

- 2.5.2.1. Прегледи по пријему
- 2.5.2.2. Редовни (периодични) прегледи
- 2.5.2.3. Прегледи по захтеву

- 2.5.2.4. Прегледи у посебним случајевима
- 2.5.3. **ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ**
- 2.5.3.1. Лечење и интервенције у заводу
- 2.5.3.2. Лечење и интервенције ван завода
- 2.5.3.3. Стоматолошка заштита
- 2.5.3.4. Лечење душевно оболелих лица
- 2.5.4. **ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ**
- 2.5.4.1. Заразне болести
- 2.5.4.2. Болести зависности
- 2.5.4.3. Повређивања
- 2.5.4.4. Штрајк глађу
- 2.5.4.5. Изложеност дуванском диму
- 2.5.4.6. Смртни случајеви
- 2.5.6. **ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР**
- 2.5.6.1. Надзор над радом завода
- 2.5.6.2. Надзор над радом здравствене службе

1.1. МАНДАТ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, ("Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011) прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, са службеним лицима која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређење услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су 12. децембра 2011. године потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ, којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама на територији АП Војводине у којима су смештена лица лишена слободе, а по потреби и ван АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по Јавном позиву Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUKOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи, те у наредном периоду ступа у стални дијалог са установом и органом у чијем је саставу, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ЗАВОД ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА	КПЗ за жене у Пожаревцу
РАЗЛОГ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са Покрајинским омбудсманом АП Војводине, удружењем грађана и спољним сарадницима експертима
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета у складу са Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре за 2012. и 2013. годину
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	19 – 21. март 2012. године и 08. октобра 2013. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Обе посете су најављене
ЧЛАНОВИ ТИМА	<u>Прва посета:</u> Милош Јанковић, вођа тима, заменик Заштитника грађана Стеван Арамбашевић, заменик Покрајинског омбудсмана Мирјана Дрљачић-Сударевић, Стручна служба Заштитника грађана Јелена Мирков, Хелсиншки одбор у Србији Лена Петровић, Београдски центар за људска права Јасмина Николић, Виктимолошко друштво Србије Ђорђе Алемпијевић, лекар форензичар Срђан Миловановић, лекар психијатар Меланија Дивјак, Стручна служба Заштитника грађана Јелена Самарџић, Стручна служба Заштитника грађана <u>Друга посета:</u> Јелена Унијат, Стручна служба Заштитника грађана Јелена Јелић, Стручна служба Заштитника грађана Јелена Самарџић, Стручна служба Заштитника грађана Јелена Мирков Субић, Хелсиншки одбор у Србији Драган Јечменица, лекар форензичар

1.3. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2013.године

НАЗИВ ЗАВОДА	Казнено – поправни завод за жене у Пожреву
АДРЕСА	Моше Пијаде бб
ТЕЛ / ФАКС / E-mail	Телефон: 012 530 804, факс: 012 530 804 E / mail: pokpzz@uiks.gov.rs
УПРАВНИК ЗАВОДА	Мирослав Исаковић
ВРСТА ЗАВОДА	Казнено поправни завод за жене
ТИП ЗАВОДА	Полуотворени тип
ОДЕЉЕЊА У ЗАВОДУ	Отворено одељење Полуотворено одељење Затворено одељење
СЛУЖБЕ У ЗАВОДУ	Служба за обезбеђење Служба за третман Служба за обуку и упошљавање Служба за здравствену заштиту Служба за опште послове
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ У ЗАВОДУ - у радном односу и по уговору о делу	Укупно 85 запослених, од тога: - 10 на пословима третмана - 39 на пословима обезбеђења - 6 на пословима обуке и упошљавања - 6 на пословима здравствене заштите, од тога: /3 медицинских техничара /3 лекара опште праксе или интерне медицине /1 стоматолога /2 лекара неуропсихијатара или психијатара /1 спец. за гинекологију и акушерство - 18 на општим пословима, од тога: /4 дипломираних правника /0 професионалних куvara

ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ ЗАВОДА	за укупно 260 лица, од тога - за 240 осуђених - за 20 прекршајно кажњених
ПОСЕБНЕ ПРОСТОРИЈЕ У ЗАВОДУ	за пријем (<i>пријемно одељење</i>) за извршење казне за прекршај за болничко лечење – стационар за издвајање оболелих осуђеница за амбуланту за зубну ординацију за смештај особа са инвалидитетом за смештај осуђеница у посебно осигурану просторију за смештај под појачани надзор (<i>ОПН</i>) за усамљење и за извршење дисциплинске мере самице за посете браниоца за посете породице за посете брачног друга или другог блиског лица за културне активности за библиотеку за обављање верског обреда простор за шетњу са надстрешницом простор за вежбање у затвореном (сала, теретана) простор за вежбање на отвореном (теретана, спортски терен)
ЕВИДЕНЦИЈЕ (КЊИГЕ) КОЈЕ СЕ ВОДЕ У ЗАВОДУ	Евиденција (књига) ванредних догађаја (инцидената) / води је Служба за обезбеђење Евиденција (књига) примене мера принуде / води је Служба за обезбеђење Евиденција (књига) примене посебних мера / води је Служба за обезбеђење Евиденција (књига) дисциплинских поступака / води је Служба за обезбеђење Евиденција (књига) дисциплин. мере упућивања у самицу / води је Служба за обезбеђење Евиденција (књига) притужби и жалби / води је Служба за обезбеђење Евиденција (књига) повреда / води је заводски лекар Евиденција (књига) пружања правне помоћи / води је Служба за опште послове Евиденција (књига) притужби / води је Одсек за правне и административне послове Евиденција (књига) притужби Заштитнику грађана / води је Одсек за правне и административне послове

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2012. године

ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ (ИНЦИДЕНТИ) У ЗАВОДУ	У 2012. години у Заводу је било: 109 ванредних догађаја (инцидената) /у којима је учествовало 134 лица, и то: - 1 бекство и удаљење /у којима је учествовало 1 лице - 25 насиља међу затвореницима (убиства, туче и сл.) /у којима је учествовало 25лица - 4 самоповређивања - 5 проналазака недозвољених предмета /у којима је учествовало 5 лица - 3 злоупотребе посебних права /у којима је учествовало 3 лица - 71 остало /у којима је учествовало 71лице
МЕРЕ ПРИНУДЕ У ЗАВОДУ	У 2012. години према 6 лица су примењене мере принуде, и то: - према 4 лица: везивање - према 1 лицу: издвајање - према 1 лицу: употреба гумене палице
ПРУЖЕНЕ ЗДРАВСТВЕНЕ УСЛУГЕ У ЗАВОДУ	У 2012. години у Заводу је 9986 пута пружена здравствена услуга (здравствени прегледи и интервенције)
УПУЋИВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНУ УСТАНОВУ	У 2012. години 1171лица је упућено ради пружања одговарајуће здравствене заштите ван Завода, и то: - 25 у Специјалну затворску болницу - 1146 у друге здравствене установе
СМРТНИ СЛУЧАЈЕВИ	У 2012. години у Заводу је било 3 смртна случаја и од стране надлежних органа обављено 3 обдукција.
ШТРАЈКОВИ ГЛАЂУ	У 2012. години у Заводу није било штрајкова глађу.

ПОСЕБНЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	У 2012. години према 13 лица су одређене посебне мере, и то: - према 6 лица: одузимање и привремено задржавање ствари - према блица: смештај под појачан надзор - према 1 лицу: тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце
ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	У 2012. години према 116 лица су изречене дисциплинске мере, и то: - према 29 лица: кумулативно упућивање у самицу и одузимање додељених посебних права - према 32лица: упућивање у самицу - према 22 лица: одузимање додељених посебних права - према 3 лица: ограничење или забрана примања пакета - према 30 лица: укор
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ, ЖАЛБЕ и ТУЖБЕ	У 2012. години лица смештена у Заводу су поднела укупно 4 притужбе, жалбе и тужбе, и то: - 1 притужби управнику Завода - 3 притужби директору Управе
ПРАВНА ПОМОЋ	У 2012. години у Заводу је 84 пута пружена правна помоћ
ПРЕМЕШТАЈИ	У 2012. години 9 осуђеница је премештено у други Завод
ПРЕКИДИ	У 2012. години није било прекида извршење казне затвора
ПРЕВРЕМЕНА ОТПУШТАЊА	У 2012. години 2 осуђенице су превремено отпуштене из Завода

1.3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2013. године

БРОЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ СМЕШТЕНИХ У ЗАВОДУ	Укупно 273 лица, од тога - 272 на извршењу <u>казне затвора</u>, и то: - 255 <u>осуђеница</u> / 13 у пријемном одељењу / 11 у отвореном одељењу / 102 у полуотвореном одељењу / 128 у затвореном одељењу / 1 на извршењу казне малолетничког затвора - 17 <u>прекршајно кажњених</u> - 1 <u>ван Завода</u> (привремено у другом заводу, здравствственој установи, на одсуству...)
БРОЈ ПРИПАДНИКА ПОСЕБНИХ ГРУПА	- 1 <u>лице са инвалидитетом</u> којима је за кретање потребна: - употреба инвалидских колица или ортопедских помагала - слепа, односно слабовида лица којане могу самостално да се крећу / 1 осуђеница - 2 <u>странаца</u> / 2 осуђенице - 0 <u>малолетница</u>
БРОЈ ОСУЂЕНИХ ПОД МЕРАМА	Осуђенице под ПОСЕБНИМ МЕРАМА: - 5 смештених под <u>појачан надзор</u> Осуђенице под ДИСЦИПЛИНСКИМ МЕРАМА: - 2 смештене у <u>самици</u>

1.3.4. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА

ЛОКАЦИЈА ЗАВОДА	Завод се налази у непосредној близини центра града, аутобуске и железничке станице и простире се на укупној површини од око 2,7 хектара земљишта, од чега је око 2 хектара оивичено зидом. Са западне стране оградног зида пружа се железничка пруга, а у продужетку је насеље са приватним стамбеним објектима који надвисују оградни зид. Са јужне стране је улица Моше Пијаде, која се наставља у магистрални пут према Петровцу на Млави, бензинска пумпа и стадио. Са источне стране су стамбене зград, док се са северне стране налазе башта и приватна кућа.
АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА	На самом улазу у завод налази се управна зграда. Изван зида завод располаже баштом на око 20 ари обрадивог земљишта и пластеником. Изван зида се налазе три зграде: магацин баште (стара мања зградана самом крају баште у којој се налази и сала за тренинг службених лица), котларница са подстајницом и надстрешницом (стари хангар) и гаража за службена возила. Унутар зида налази се: главна павиљонска зграда (приземље и спрат укупно око 4.000 квадратних метара), зграда амбуланте (приземље и спрат укупно око 1000 квадратних метара), зграда магацина, трепезарије и отвореног одељења (око 1400 квадрата), зграда мајсторске радионице (око 700 квадрата), зграда магацина сировина и готових производа (700 квадрата), зграда магациан сировина и готових производа (око 700 квадрата) и зграда погона (око 900 квадрата). Површина унутар зида предвиђена је за пролаз, садржи вртове, простор за шетњу и спортско игралиште, као и надстрешницу од око 30 квм поред игралишта за заклон од сунца и кише. Двориште је поплочено бетоном и на неким деловима асфалтом. Бетон и асфалт су дотрајали, те је у наредној години планирана санација већег дела површине зида.
СТАЊЕ ОБЈЕКТА	Сви објекти завода су старијег датума изградње, (главна смештајна зграда – њен централни део датира из 1874. године) дотрајалих инсталација, дотрајала је кровна конструкција главне зграде и фасада. Не постоји хидроизолација подрума, те је због положаја завода у подножју узвишења, често пуњење подрума и канализационе мреже набујалим подземним водама у сезони киша, а због истог проблема је дошло и до проклизавања темеља зграде за смештај отвореног одељења. У заводу се интензивно ради на текућем и капиталном одржавању зграда у смислу санације и реконструкције инсталација, столарије, зидова, санације влаге и др, што је вишегодишњи процес који за средњорочни циљ довођење инфраструктуре у обновљено стање.

1.4. ТОК ПОСЕТЕ

Национални механизам за превенцију тортуре посете установама обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој се посета садржи пет фаза.

1.4.1. ФАЗА I: РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је, у оквиру I фазе по утврђеној методологији, разговором са Мирославом Исаковићем управником Завода и његовом заменицом Анком Гогих Митић.

У уводном излагању, вођа тима Националног механизма за превенцију тортуре указао је на мандат Националног механизма за превенцију тортуре, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу.

Управник Завода је представио Завод у општим цртама, и указао на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду.

1.4.2. ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је посету, у оквиру II фазе по утврђеној методологији, наставио заједничким обиласком Завода.

Мониторинг тим Националног механизма за превенцију тортуре је у пуном саставу обишао смештајне капацитете, односно, просторије за смештај осуђених и прекршајно кажњених лица, пријемно одељење, просторије за смештај лица под посебним и дисциплинским мерама, затим просторе за шетњу, трпезарију, кантину, просторије за посете, просторе за упошљавање, просторије за здравствену заштиту, породилиште и возила за транспорт осуђеница.

1.4.3. ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре је, у оквиру III фазе посете по утврђеној методологији, обухватила разговоре са руководиоцима областима рада (начелницима служби) у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти; мере принуде, посебне и дисциплинске мере; права лица лишених слободе и њихов третман; здравствена заштита и сл.

Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима Националног механизма за превенцију тортуре информисали о стању у области. Током разговора извршен је увид и копирање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободе.

1.4.4. ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

Приликом обиласка смештајних капацитета у Заводу у оквиру II фазе посете обавио информативне разговоре са затеченим лицима лишеним слободе.

1.4.5. ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета Заводу окончана је, по утврђеној методологији, разговором тима Националног механизма за превенцију тортуре са управом Завода.

Управа завода као и сви зпослени су члановима тима Националног механизма за превенцију тортуре омогућили приступ свим просторијама завода, несметани и ненадзирани разговор са осуђеницама као и увид у тражену документацију.

2. ОПСЕРВАЦИЈА

2.1. СМЕШТАЈ

2.1.1. СМЕШТАЈ ОСУЂЕНИХ

У главној смештајној згради, која се састоји од два етажа у кругу Завода смештене су осуђенице у затвореном, полуотвореном и пријемном одељењу. Такође, у овом објекту се налази и смештај за прекршајно кажњене жене.

Отворено одељење се налази у засебном објекту у оквиру Заводског круга.

2.1.1.1. Редовни смештај

Смештај I – затворено одељење

Смештај I се налази у приземљу главне смештајне зграде и чини га засебан део етажа, лево од улаза. Павиљон делује оронуло и старо, али се одржава онолико колико је то могуће, с обзиром на стање објекта.

Физичке препреке које спречавају бекство чине решетке и службеници обезбеђења. Осуђенице у овом одељењу су разврстане у „В“ васпитну групу. На дан посете било је смештено око 60 осуђеница.

Смештај је организован по принципу заједничког смештаја, тако што су осуђенице смештене у „блоку“, који се састоји од спаваоница, два заједничка дневна боравка и заједничког мокрог чвора.

У спаваоницама постоје лежајеви који имају душек, јастук и постељину, која делује чисто. Постељина се мења на 20 дана, а осуђенице могу да користе своју постељину. Ово правило важи у целом Заводу без обзира на врсту смештаја.

Спаваонице изгледају уредно, међутим, влага је приметна и заштитна масна фарба са зидова се љушти на појединим местима. Под је прекривен паркетом који је дотрајао.

Спаваонице су проветрене и добро осветљене природном и вештачком светлошћу. У спаваоницама се не пуши. Пушење је дозвољено у дневним боравцима.

Свака осуђеница има касету за одлагање личних ствари. У спаваоницама постоје утичнице за струју, као и телевизор. У ходнику павиљона постоји тастер за позивање страже.

Спаваонице немају мокре чворове, већ постоји заједнички мокри чвор који је осуђеницама доступан свакодневно. Опремљен је кабином са WC шољом, има лавабо са славинама (са топлом водом) и туш (са топлом водом). Под и зидови су у плочицама, које су углавном испуцале или отпале.

Цело купатило је у врло лошем, руинираном стању. Влага је приметна, вода цури, а одржавање хигијене у оваквим условима је веома отежано.

Према службеним подацима туширање (купање) је осуђеницама омогућено свакодневно и обично има довољно топле воде.

Хигијенски пакети се добијају једном месечно. Пакети садрже један сапун, тоалет папире, пасту за зубе, хигијенске улошке.

Осуђенице могу да носе своју гардеробу.

Осуђенице су имале примедбе на смештај, већи број осуђеница се жали на руинираност и хигијену санитарног чвора.

Смештај II- затворено одељење

Смештај II се налази у приземљу десно од улаза у главну смештајну зграду и чини га засебан део етажа. Физичке препреке које спречавају бекство чине решетке и служба обезбеђења. Осуђенице у овом павиљону су разврстане у „В“ васпитну групу. Пројектовани капацитет павиљона је за 48 осуђеница али има 67 кревета, а на дан посете у павиљону је било смештено 62 осуђенице.

Смештај II је скоро реновиран, делује одржавано, а смештајни услови су бољи него у Смештају I.

Сви лежајеви у спаваоницама имају душек, јастук и постељину, која делује чисто. Спаваонице су проветрене и добро осветљене природном и вештачком светлошћу. У спаваоницама није дозвољено пушење.

Касету за одлагање личних ствари има свака осуђеница. У спаваоницама постоје сто и столице. Грејно тело чини радијатор у спаваоници, а загрејаност је добра. Утичнице за струју, аларм - дугме за позивање страже, телевизори и радио апарати постоје.

Мокри чвор се налази у спаваоници и вратима је одељен од остатка просторије. Има wc шољу са испирачем, лавабо, славину и туш са топлем водом. Под и зидови су у плочицама и у добром су стању. Вода не цури из санитариија и хигијена је добра.

Према службеним подацима туширање (купање) је осуђенима омогућено у свако доба дана. Топле воде обично има довољно.

Осуђенице нису имале примедбе на смештај. Задовољне су условима за прање личног веша.

Заједнички дневни боравак у овом смештају није реновиран и потпуно је у руинираном стању. На зидовима је уочена влага, а малтер са зида опада. Опремљен је столовима и столицама, решоом и оптичким апаратима.

Смештај III и IV - полуотворено одељење

Смештај III и IV су два блока, који се простору у левом и десном крилу главне смештајне зграде на другом етажу и представљају полуотворено одељење.

Осуђенице које су смештене у полуотворено одељење су разврстане у „Б“ васпитну групу.

На дан посете на смештају је било 102 осуђенице.

Спаваонице изгледају одржавано и уредно и није примећена влага на зидовима, али креч отпада са појединих делова зидова. Хигијена је добра.

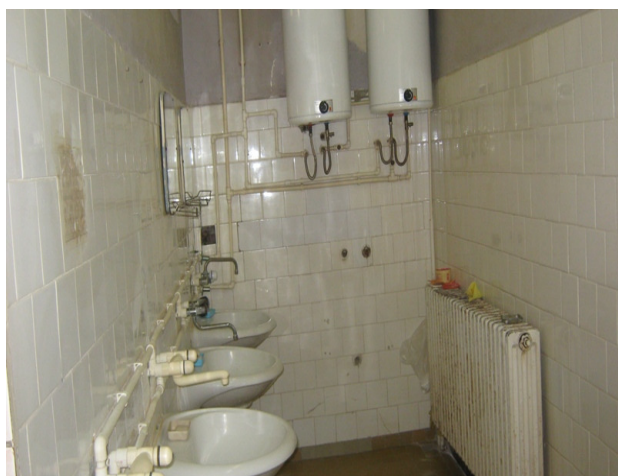
Проветреност и осветљеност просторија је потпуно задовољавајућа.

У спаваоницама се не пуши. Пушење је дозвољено у простору одређеном за ту намену. Касету за одлагање личних ствари има свака осуђеница.

Грејно тело чини радијатор у спаваоници и загрејаност је добра. Утичнице за струју постоје, али не и аларм - дугме за позивање страже. У оквиру павиљона постоји дневни боравак са телевизором.

У павиљонима постоје заједнички мокри чворови и доступни су свакодобно. Опремљени су кабинама са WC шољом, лавабоом са славином и тушем са топлом водом. Под и зидови су у плочицама. Мокри чвор у III павиљону је у руинираном стању, хигијена самог простора обзиром на стање у ком се налази је задовољавајућа. Влага није приметна и вода не цури.

Према службеним наводима, туширање је осуђеницама омогућено у свако доба дана и обично има довољно топле воде.

Осуђенице нису имале веће примедбе на смештај.

Смештај V- отворено одељење

Смештај V се налази у засебном приземном објекту у централом делу затворског круга. У питању је зграда у којој се у једном делу налази смештај за осуђенице које су разврстане у „А“ васпитну групу, а у другом делу објекта се налазе трпезарија и кантина.

Капацитет павиљона је за 20 осуђеница и има 49 кревета, а на дан посете у павиљону је било смештено 11 осуђеница.

Објекат делује одржавано, међутим, због слегања тла приметна су пукотине на зидовима које утичу на стабилност објекта.

Опремљеност објекта је у потпуности задовољавајућа, а све собе су чисте, уредне и проветрене.

У смештају постоји заједнички мокри чвор и доступан је свакодобно. Опремљен је кабином са WC шољом, лавабоом са славинам и тушем са топлотом водом. Под и зидови су у плочицама и у добром су стању, мада је уочено да са плафона, такође, отпада малтер.

Према службеним наводима, туширање је осуђеницама омогућено у свако доба дана, а топле воде обично има довољно.

Осуђенице нису имале примедбе на смештај.

Законом о извршењу кривичних санкција предвиђено је да отворено одељење нема препреке за бекство. Отворено одељење у коју су разврстане осуђенице опасно је затворским зидом са стражарским кулама. На овакав начин осуђенице које су разврстане у А1 и А2 категорију не могу да у пуној мери користе капацитет који им одређена група

гарантује. Овакво стање је неодрживо и неопходно је да надлежни органи пронађу начин да се отворено одељење измести из затворског круга. Према наводима управе Завода, у плану је да се ове осуђенице измeste на економију.

2.1.1.2. СМЕШТАЈ У ПРИЈЕМНОМ ОДЕЉЕЊУ

Одељење се налази у приземљу главне смештајне зграде.

Смештај је организован по принципу заједничког смештаја, тако што су осуђенице смештене у просторије, односно заједничке просторије - спаваоница, дневни боравак и заједничко купатило са мокрим чвором. Врата спаваонице су током дана и ноћи увек откључана.

Спаваоница располаже са 10 кревета на спрат, а у одељењу је затечено 13 осуђеница. Лежајеви имају душек, јастук и постељину која делује чисто.

Просторије-спаванице изгледају одржавано, али је примећена влага на зидовима и у оквиру мокрог чвора. Такође, малтер са плафона отпада и напукао је на више места.

Спаваоница је проветрена и добро осветљена природном светлошћу. Вештачко осветљење је задовољавајуће.

Касету за одлагање личних ствари има свака осуђеница.

Сто и столице постоје у дневном боравку који се налази у просторији поред спаваонице и од ње је одељен вратима. Грејно тело чине два радијатора у спаваоници и загрејаност је добра. Утичнице за струју, аларм - дугме за позивање страже, телевизори и радио апарати постоје.

Пушење је дозвољено у дневном боравку.

Мокри чвор је посебна просторија, вратима одељена од дневног боравка. Има чучавац са испирачем, лавабо са славинам и туш са топлем водом. Зидови и плочице су у руинираном стању. Влага је приметна, а хигијена је лоша.

Према службеним подацима, туширање је осуђеницама омогућено у свако доба дана.

2.1.1.3. СМЕШТАЈ ПРЕКРШАЈНО КАЖЊЕНИХ ЖЕНА

Прекршајно кажњене жене смештене су у главној смештајној згради, у приземљу. Прекршајно кажњене жене се смештају у посебне просторије са заједничким спаваоницама, дневним боравком и мокрим чвором, организованим као затворено одељење. Просторије делују одржавано, колико је то могуће у односу на старост објекта.

У одељењу је на дан посете било смештено 17 прекршајно кажњених жена.

Спаваоница располаже са девет кревета на спрат, а лежајеви имају душек, јастук и постељину, која делује чисто.

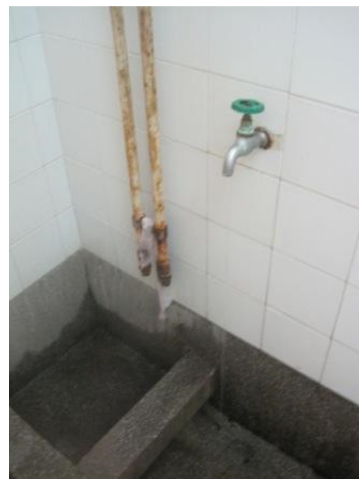
Просторије су проветрене и добро осветљене природном светлошћу. Вештачко осветљење је задовољавајуће.

У спаваоницама није дозвољено пушење.

Грејно тело чине два радијатора у спаваоници и загрејаност је добра. Утичнице за струју, аларм - дугме за позивање страже, телевизори и радио апарати постоје.

Мокри чвор има чучавац са испирачем, лавабо са славином и туш са топлом водом. Зидови и плочице су у руинирани стању. Хигијена је лоша, влага је приметна и вода цури из санитарија.

Према службеним подацима туширање прекршајно кажњеним женама је омогућено у свако доба дана и обично има довољно топле воде.

Жене са којима је обављен разговор истакле су незадовољство у погледу хигијене и стања у коме се налази мокри чвор.

2.1.1.3.4. ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Смештај I, као део затвореног одељења, део је Завода који је у најлошијем стању и услови смештаја у њему су значајно различити у односу на услове у који су у другом делу затвореног одељења (Смештај II).

УТВРЂЕЊЕ

Смештај I, који је део затвореног одељења, је у руинираном стању.

Тоалети и купатила у полуотвореном одељењу тзв. Смештају III, у пријемном одељењу и у смештају за прекршајно кажњене жене су руинирани, влажни и са неодговарајућим санитарним уређајима.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама.¹

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора. Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.²

Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.³

¹ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 66. став 1.

² Закон о извршењу кривичних санкција, члан 67.

³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 15.

ПРЕПОРУКА

Казнено-поправни завод за жене ће извршити адаптацију у затвореном одељењу, тзв. Смештају I.

КПЗ за жене ће извршити и адаптацију и реновирање тоалета и купатила у полуотвореном одељењу тзв. Смештају III, у пријемном одељењу и у смештају за прекршајно кажњене жене.

УТВРЂЕНО

Примећена је влага на зидовима у свим спаваоницама затвореног, полуотвореног, пријемног одељење и одељење за прекршајно кажњене жене.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.⁴

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте и суве.⁵

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене ће у свим просторијама-спаватицама (затвореног, полуотвореног, пријемно одељење и одељење за прекршајно кажњене) регулисати проблем влаге на зидовима и извршити хигијенско кречење, где је то потребно.

УТВРЂЕНО

У оквиру зграде отвореног одељења примећене су пукотине на зидовима, настале услед слегања тла, што неповољно утиче на стабилност објекта.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама.⁶

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора. Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.⁷

Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.⁸

Осуђенима се обезбеђује простор за дневни боравак. У простору за дневни боравак мора се обезбедити довољан број столица и одговарајући број столова према броју осуђеника који га користе. Простор за дневни боравак мора имати техничке услове за коришћење радио и телевизијског апарата. Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која

⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 15.

⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 67.

⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 66. став 1.

⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 67.

⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 15.

омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.⁹

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене ће без одлагања приступити адаптацији / реновирању зграде која представља отворено одељење.

2.2. ИСХРАНА

Храна се допрема из централне кухиње КПЗ Пожаревац, те Завод нема запослених професионалних куvara. Помоћне послове у подели хране врше осуђенице у две смене.

Јеловник је видно истакнут у трпезарији, а потписан је од стране лекара. Постоје јеловници за дијабетичаре, дијетални, верски за припаднике муслиманске вероисповести и регуларни јеловници.

Из јеловника произилази следећа динамика служења појединих врста намирница на недељном нивоу:

- свеже воће: нема у јеловнику
- свеже поврће (као салата): свакодневно
- месо (у јелима): свакодневно
- млеко (као напитака): нема у јеловнику
- кисело млеко и јогурт: једном недељно
- свеж сир: 2 x недељно

Јеловници су потписани од стране лекара, управника и шефа одсека исхране.

Жене са којима је обављен разговор су у погледу исхране навела да нису задовољна исхраном у Заводу. Навеле су да су оброци празни и количински недовољни и да у њима недостаје месо. Према њиховим наводима, свеже поврће је заступљено у недовољним количинама, а воће добијају с времена на време. Млеко добијају само осуђенице којима га је због терапије преписао лекар. Такође, старије жене сматрају да храна у Заводу није у потпуности одговарајућа за њих. Жене које немају средстава да саме набављају млечне производе и друге додатке у исхрани тешко подносе затворску храну.

Имајући у виду незадовољство које су осуђенице изразиле поводом квалитета и количине оброка потребно је посветити посебну пажњу квалитету, разноврсности и количини хране у Заводу.

⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 17.

2.2.1. КУХИЊА

Завод у свом саставу нема кухињу намењену за припрему хране. Храна се допрема из КПЗ Пожаревац у наменским посудама, а по пријему се врши узорковање и контрола квалитета од стране лекара.

Састављање јеловника од стране надлежних стручњака и припрема хране у самом Заводу би у потпуности одговорило на захтеве за исхраном женске популације са аспекта заштите здравља. Припремање хране у КПЗ би такође обезбедило поштовање потреба жена различитих животних доби. Ангажовањем на припреми хране би се обезбедила смислена упосленост одређеног броја осуђеница.

УТВРЂЕЊЕ

КПЗ за жене Пожаревац у свом саставу нема кухињу, већ се храна допрема из КПЗ Забела.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на исхрану подобну да одржи његово добро здравље и снагу¹⁰

Садржај исхране осуђеног утврђује се недељно јеловником. Јеловник саставља кувар, уз прибављено мишљење лекара, а одобрава га управник завода.¹¹

ПРЕПОРУКА

Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција и КПЗ за жене Пожаревац ће размотрити могућност и предузети неопходне мере да се Завод опреми кухињом.

2.2.2. ТРПЕЗАРИЈА

У Заводу постоји трпезарија и налази се у издвојеној згради у централном делу дворишта (затворског круга). Просторија делује одржавано и чисто, зидови су свеже окречени.

¹⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 70. Став 1.

¹¹ Правилник о кућном реду, члан 38.

У трпезарији постоји природни доток светлости и ваздуха, а вентилациони систем не постоји. Опремљена је: столовима, клупама, линијом за узимање хране. Храна се служи преко пулта, тако што се у посуде сипа пре поделе obroka.

2.2.3. КАНТИНА

Кантина је организована као посебна продавница, а налази се у оквиру трпезарије. Цене су биле у нивоу уобичајених тржишних цена у продавницама, али од како се променио добављач за заводске кантине, те цене су приметно веће од уобичајених тржишних цена у продавницама. Јабуке коштају 85 дин/кг, банане 160 дин/кг а парадајз 95 дин/кг.

Осуђенице су у погледу снабдевености артиклима у кантини навеле да је релативно добар асортиман производа мада су поједине осуђенице истакле да би било лепо кад би било више сухомеснатих производа различитих произвођача. Код осуђеница преовлађује утисак да су цене више у односу на тржишне цене у продавницама. Лица запослена у кантини су потврдила да су неки артикли заиста доста скупљи него у продавницама.

НПМ тим констатује да се због наведених високих цена појединих производа, које су веће од уобичајених тржишних цена, осуђенице доводе у неравноправан положај, с обзиром да немају могућности избора на којим местима ће куповати основне производе. У циљу решавања наведене неправилности, КПЗ за жене Пожаревац би требало да обавести Управу за извршење кривичних санкција о овом проблему, са навођењем производа који се продају у кантини, а чије цене су непримерено више у односу на редовне цене у продавницама.

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, ИНЦИДЕНТИ И МЕРЕ

2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА

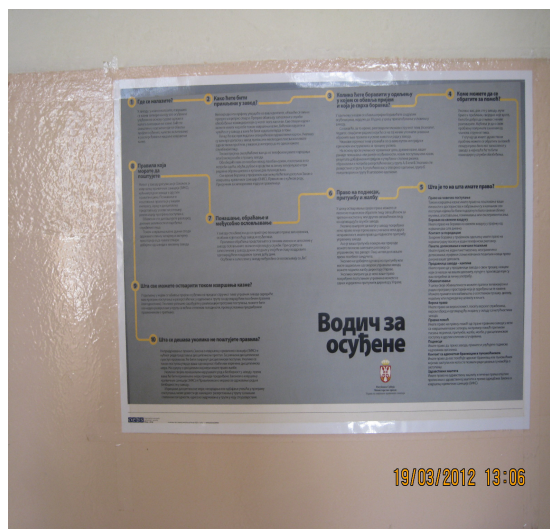
2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

Службена лица тврде да се по ступању у Завод лицима лишеним слободе информације о правима и обавезама које имају током боравка у Заводу дају усмено и писмено, тако што се на пријемном одељењу упознају са правима и обавезама у вези са издржавањем казне затвора. Правилници и прописи се једном месечно распоређују по смештајима. Од прописа, осуђеницама су доступна следећа акта: Закон о извршењу кривичних санкција, Правилник о кућном реду, Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању, Правилник о дисциплинским преступима, мерама и поступку према осуђеним лицима, Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење заводских санкција и Правилник о одећи, рубљу, обући и постељини осуђених лица. Осуђеницама су доступни и други видови обавештавања о правима: Информатор о здравственој заштити осуђеница, Информатор о раду осуђеница у Казнено поправном заводу за жене у Пожаревцу, Информатор о верским правима, Информатор службе за обуку и упошљавање, Обавештење осуђеницама о извршењу казне затвора без напуштања просторија у којима осуђени станује, Обавештење о начину пријема новчаних попиљки, Обавештење о начину подношења притужбе управнику Завода или директору Управе и жалбе на одлуку управника Завода као и Заштитнику грађана, Захтев за обављање поверљивог разговора са управником Завода, Поднесак начелнику службе или другом овлашћеном лицу из одговарајуће службе Завода.

У протеклом периоду, управа Завода је у сарадњи са невладиним организацијама уложила значајне напоре на формулисању и изради флајера са информацијама о основним правима осуђеница тако да су им у овом облику доступне информације о здравственој заштити, о верским правима, о раду, о томе шта треба да знају приликом изласка из затвора. Последњи информатор који је припремљен је о информацијама које жене осуђене на казну затвора треба да знају пре ступања на издржавање казне.

Осуђенице у погледу информисаности о правима и обавезама наводе да су задовољне, да су им писани информатори доступни као и да тражене информације могу добити и од васпитача, као и од правника у Заводу. Током прве посете, уочен је проблем са осуђеницама које су неписмене. Њихов ниво информисаности о правима као и разумевању истих је много нижи од оних које су писмене и уочено је да оне информације најчешће добијају од других осуђеница.

Неопходно је да управа Завода обезбеди да се неписменим осуђеницама посебно посвети пажња приликом усменог упознавања са правима, као и да се службеник који поступа у конкретном случају увери да је она та права и обавезе разумела.

Уочено је да су ЗИКС и Акт о кућном реду доступни на огласној табли у заједничким просторијама смештаја, и то на језицима националних мањина и на енглеском језику.

2.3.1.2. Пружање правне помоћи

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је током 2012. године лицима смештеним у Заводу 84 пута пружена правна помоћ, што је више у односу на 2011. годину, када је правна помоћ била пружена 66 пута. Од почетка 2013. године Завод, односно Служба за опште послове пружила је 48 правних савета.

Службена лица наводе да правну помоћ лицима лишеним слободе пружа дипломирани правник и то није исти правник који учествује као стручно лице у поступцима у којима се одлучује о правима и одговорности тог истог лица. У Служби за опште послове ангажована су 2 дипломирана правника. Службена лица наводе да се у дисциплинским поступцима правна помоћ омогућује лицима према којима се води поступак само када затраже.

Правни савети се у Заводу осуђеницама пружају усмено, али се води евиденција о томе. Поред пружања правних савета, правници Завода помажу осуђеницама и у састављању одређених писмена и захтева. Завод има добру сарадњу са ПИО фондом, као и праксу обавештавања ПИО фонда у име осуђенице са захтевом за уплаћивање пензије на жиро рачун депозита осуђеница. Такође, правници Завода помажу осуђеницама и приликом подношења захтева за остваривање разних видова социјалне помоћи, који се упућују центрима за социјални рад.

У Заводу се води посебна књига – евиденција пружене правне помоћи у коју је извршен увид. Књигу води Служба општих послова и у њу се уносе следећи подаци: лични подаци осуђенице, датум пружене правне помоћи и кратак опис правног проблема на који се помоћ односи. Најчешћи разлози за обраћање се односе на спајање казни, застарелост кривичног гоњења и извршења казни, ванредне правне лекове и сл.

Поред правника у Заводу, правне савете су у протеклом периоду пружали и адвокати, који су ангажовани од стране невладиних организација у оквиру пројектних активности.

2.3.1.2. Посете браниоца

За посете браниоца у Заводу је обезбеђен посебан простор у оквиру управне зграде који задовољава све критеријуме за овакву врсту посете. У потпуности је омогућен непосредан, ненадзиран разговор са браниоцем. Приликом прве посете одређеног браниоца управа Завода проверава његов статус преко Адвокатске коморе Србије, увидом у адвокатску легитимацију.

Лица лишена слободе у погледу омогућења посета браниоца наводе да су у потпуности задовољне створеним условима за овакву врсту посете.

2.3.1.4. Посете конзулата и организација за заштиту људских права

Посете дипломатских, односно конзуларних представника страних држава и организација за заштиту људских права су уобичајене и обављају се у свечаној сали у управној згради Завода. Управа завода води посебну евиденцију о овим посетама. У току је адаптација простора на спрату главне зграде који ће бити намењен реализацији бројних програма које организују удружења и организације за заштиту људских права.

Лица лишена слободе у погледу организација за заштиту људских права наводе да им њихова активност помаже да лакше решавају проблеме са којима се сусрећу током издржавања казне и да су програми које организују корисни и атрактивни.

2.3.1.5. Притужбе и жалбе

У писаном извештају Завода наведено је да су током 2012. године лица смештена у Заводу поднела укупно 4 притужбе, жалбе и тужбе, и то:

- 1 притужба управнику Завода
- 3 притужбе директору Управе

Број притужби и жалби је смањен у односу на 2011. годину, када их је било укупно 9.

Када се осуђеница незадовољна положајем и остваривањем права у Заводу поднеском обрати начелнику, или другом овлашћеном лицу из одговарајуће службе Завода, одговор се доставља најкасније у року од седам дана, увек се даје у писменој форми, а садржи образложење.

Када осуђеница поднесе притужбу управнику Завода због повреде права или других неправилности које су у Заводу учињене према њој, управник Завода доноси писмено, образложено решење које се осуђеном доставља најкасније у року од 15 дана. У случају да осуђеница поднесе притужбу директору Управе, наводећи да је њено право повређено поступањем управника, притужба се одмах прослеђује директору Управе, а најкасније следећег дана.

У Заводу постоје посебни формулари за писање све четири врсте притужби. Постоји и посебан формулар за обраћање Заштитнику грађана, о чему се води и посебна књига евиденције.

На основу члана 27. Закона о извршењу кривичних санкција, у Казнено-поправном заводу за жене у Пожаревцу донет је документ под називом „Интерна процедура о поступању са поднесцима и притужбама осуђеница“. У овом документу објашњења је процедура поступања и начин подношења поднесака и притужби, као и рокови за давање одговора или подношење жалби.

Служба општих послова нема формиран централни регистар аката у поступку по притужбама осуђеница, већ се ти акти појединачно улажу у личне листове осуђенице по чијој притужби је поступано.

Извршен је увид у решење по притужби И.Р. посл.бр. 021-1223/2012-01 од 16. 3. 2012. год. упућену директору Управе за извршење кривичних санкција, одговор је осуђеници достављен у року од 16 дана у писаној форми и садржи образложење и поуку о правном леку.

У Заводу се води посебна књига – евиденција притужби и жалби, води је Служба општих послова у коју се уносе следећи подаци: име и презиме осуђенице, матични број, датум подношења притужбе, кратак садржај притужбе, одлука по притужби, датум доношења одлуке, датум подношења жалбе и одлука по жалби.

2.3.1.6. Достављање службене поште

Службена лица Завода су навела да радник писарнице који је задужен да у смештају сакупља осуђеничку пошту и поднеске, поднеске осуђених прима у 3 примерка, које на лицу места печатира и назначава датум и место предаје. Трећи примерак поднеска се враћа лицу лишеном слободе које му служи као доказ о предаји.

Када лице лишено слободе предаје писма ради слања препорученом поштом, радник писарнице преузима коверту, а осуђено лице добија повратницу уколико му је потребна да докаже да је послало поштиљку. Служба за опште послове чува све повратнице, а предаје их лицу које је слало препоручену поштиљку само уколико му је иста потребна ради доказивања да је писмо предато.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ

2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)

У писаном извештају Завода наведено је да је током 2012. године било 109 ванредних догађаја (инцидената), у којима је учествовало 134 лице, и то:

- 1 бекство и удаљење, у коме је учествовало 1 лица
- 25 насиља међу затвореницама (убиства, туче и сл.), у којима је учествовало 54 лица
- 4 самоповређивања,
- 5 проналазака недозвољених предмета код 5 лица
- 71 осталих ванредних догађаја, у којима је учествовало 71 лице.

За разлику од података из 2011. године, број ванредних догађаја је значајно порастао. Према службеним подацима, у 2011. години било је укупно 26 ванредних догађаја (инцидената), у којима је учествовало 31 лице. Нарочито забрињава пораст броја случајева међуосуђеничког насиља и броја учесника у насиљу. У 2011. години, овај број је био знатно мањи – 9 случајева међуосуђеничког насиља у којима је учествовало 14 лица. Једно од објашњења овакве ситуације, према мишљењу службених лица је повећан број осуђеница.

Службена лица наводе да Служба за обезбеђење одмах доставља управнику Завода информацију о ванредном догађају (инциденату), која се без одлагања прослеђује оперативном центру Управе – подцентар Забела.

У Заводу се не води посебна књига – евиденција ванредних догађаја (инцидената).

Током прве посете, службена лица су истакла да је посебан проблем у функционисању Службе за обезбеђење у недостатак кадрова у Служби. У тренутку прве посете у Заводу је на пословима обезбеђења радио 41 запослени, од којих је 17 мушкараца који раде на спољашњем обезбеђењу и 24 жене које раде у кругу завода са осуђеницама. Према

стању на дан 20. 3. 2012. године једна припадница Службе за обезбеђење радила је на десет осуђеница. Број припадника Службе за обезбеђење је у међувремену смањен на 39 запослених, а број осуђеница се у попео са 258 на 273. Из наведеног се може закључити да је број припадника Службе за обезбеђење недовољан за одржавање реда и безбедности у Заводу, што се може довести у везу са претходно изнетим проблемом пораста броја инцидената у Заводу, а нарочито међуосуђеничког насиља.

УТВРЂЕНО

Број припадника Службе за обезбеђење у КПЗ за жене Пожаревац је недовољан, што неповољно утиче на одржавање реда и безбедности у Заводу.

РАЗЛОЗИ

Служба за обезбеђење стара се о сигурности људи и имовине у заводу, спроводи осуђена и притворена лица, учествује у утврђивању и спровођењу програма поступања према осуђеном и обавља друге послове одређене законом.¹²

Општи недостатак особља, односно неодговарајући распоред дужности, што смањује могућност директног контакта са затвореницима, свакако отежава развој позитивних односа, а још уопштеније посматрано, ствара несигурно окружење како за особље тако и за затворенике.

Такође треба напоменути да у случају мањка особља, може постојати потреба за знатним прековременим радом како би се одржао основни ниво безбедности и устаљени затворски ред. Овакво стање ствари може лако да изазове висок ниво стреса код особља и њихово превремено губљење воље за рад, а то је ситуација која доприноси поспешивању тензија које су својствене свакој затворској средини.¹³

Брига коју је особље дужно да пружа затвореницима за које је одговорно, укључује и дужност да их заштите од других затвореника који желе да им науде.¹⁴

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене Пожаревац ће предузети потребне мере како би се повећао број запослених у Служби за обезбеђење и тиме унапредила безбедност осуђеница у Заводу.

2.3.2.2. Мере безбедности

2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је током 2012. године приликом претреса просторија у Заводу пронађено 5 недозвољених предмета, код 5 лица.

Телесни претреси осуђеница се раде на голо тело, док телесне шупљине прегледа искључиво лекар гинеколог. Осуђенице су навеле да приликом прегледа интимних делова не присуствује и немедицинско особље, што су потврдила и службена лица. Претреси се обављају у посебној просторији, која је опремљена кабинама за пресвлачење.

Затечена лица лишена слободе нису се жалила на поступање службених лица приликом претреса просторија у којима су смештени.

¹² ЗИКС, чл. 20. ст. 1.

¹³ СРТ стандарди, Извод из 11. Општег извештаја, пар. 26.

¹⁴ Op. cit. пар. 27.

Пакети се прегледају у присуству лица лишених слободе.

2.3.2.2.2. Видео надзор

Током обиласка Завода, уочено је да је недовољно покривен видео надзором. Камере су постављене у ходницима, заједничким просторијама, просторији за усамљење и одељењу појачаног надзора. Шеталишта нису покривена видео надзором. Опрема за видео надзор је веома застарела. На места на којима су инсталиране камере није означено да су под видео надзором. Архивирања забележеног, одн. снимљеног материјала врши се у трајању од 2-7 дана, а по потреби се снимци нарезују на дискету.

УТВРЂЕНО

КПЗ за жене Пожаревац није адекватно покривен системом видео надзора, а опрема за видео надзор је застарела.

Просторије које су под видео надзором нису видно означене, односно нису истакнута обавештења да је просторија под видео надзором.

РАЗЛОЗИ

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.¹⁵

У свим просторијама које су покривене камерама потребно је да се видно истакне обавештење да је просторија под видео надзором.

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене Пожаревац ће без одлагања предузети мере за бољу покривеност Завода системом видео надзором, уз обезбеђење текућег мониторинга и архивирања забележеног/снимљеног материјала у трајању не краћем од 30 дана.

У просторијама које су покривене камерама поставиће се уочљиво обавештење да је просторија под видео надзором.

2.3.2.2.3. Аларм за позивање страже

Током обиласка Завода, уочено је да дугмад аларма за позивање страже постоје у ходницима, самицама и просторији за усамљење, као и да су иста доступна. Аларми имају и звучну и светлосну сигнализацију.

2.3.3. МЕРЕ ПРИНУДЕ

У писаном извештају Завода наведено је да су током 2012. године према 6 лица примењене мере принуде, и то:

- према 4 лица: везивање
- према 1 лица: издвајање
- према 1 лица: употреба гумене палице

Начелница Службе за обезбеђење је навела да је број примене мера принуде драстично смањен почевши од 2009. године када је било 66 примена мера принуде, 2010. година – 19 мера принуде, 2011. година – 15 мера принуде, док је од почетка 2013. године 12 пута примењена мера принуде.

¹⁵ Извештај Европског комитета за спречавање мучења о посети Србији 2011. године, тачка 37

Као што је напред напоменуто у току 2012. године је забележено 109 ванредних догађаја (инцидената), у којима је учествовало 134 лице, а од тога 25 случаја међуосуђеничког насиља у коме је учествовало 54 лица. Имајући у виду да су током те исте године примењене мере принуде само према шест лица, а да ни једном није била примењена физичка снага, може се закључити да припадници Службе за обезбеђење ни у једном случају међуосуђеничког насиља нису прибегли физичком раздвајању осуђеница у току трајања физичког насиља. Даље, ови подаци могу указати да је број припадника Службе за обезбеђење недовољан за одржавање реда и безбедности у Заводу, односно да ова Служба не може у потпуности ефикасно обављати своје задатке (у вези са чим је већ дата препорука под поглављем 2.3.2.1.).

У Заводу се води посебна књига – евиденција примене мера принуде, води је Служба за обезбеђење, у коју се уносе следећи подаци: редни број, матични број ЛПС, име и презиме ЛПС, врста мере, начин употребе и разлог, датум обавештавања о употреби мере, оправданост употребе мере, датум лекарског прегледа и премедбе.

Током прве посете на основу извршеног увида у Извештај о примени мера принуде Ев.бр. 021 – 64/2012 од 05. 01. 2012. год., утврђено је да је мера примењена 03. 01. 2012. године према једној осуђеници и то везивање, употреба гумене палице. Разлог примене мере био је самоповређивање. Лекарски преглед лица према ком је примењена мера принуде је евидентиран, и то да је обављен након 40 минута од примене мере. Међутим, изјава лица према коме је примењена мера принуде о начину настанка повреда није евидентирана, као ни поновни лекарски преглед лица према ком је примењена мера принуде. Мониторингом из 2013. године утврђено је да се осуђеница над којом је употребљена мера принуде без одлагања води код лекара, који је одмах прегледа, али извештај лекара и даље не садржи наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда. (види препоруку у поглављу 2.5.2.4. *Прегледи у посебним случајевима*)

2.3.2.4. Посебне мере

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да су током 2012. године према 13 осуђеница изречене посебне мере, и то:

- према 6 лица : одузимање и привремено задржавање ствари
- према 6 лица : смештај под појачан надзор
- према 1 лица : тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце

Број изречених посебних мера је повећан у односу на 2011. годину, када их је изречено укупно 7. У Заводу се води посебна књига – евиденција примене мера принуде, води је Служба за обезбеђење, у коју се уносе подаци: лични подаци осуђенице, име службеног лица који је применио меру принуде, врста мере, разлог примене, датум примене мере, став управника завода о правданости примене мере, извештај о лекарском прегледу.

Евиденција о тестирању осуђеница на заразне болести или психоактивне супстанце се води у здравственој служби.

2.3.2.4.1. Смештај у посебно осигурану просторију

У писаном извештају Завода (претходни упитник) из 2011. године наведено је да у тој години према једном лицу била изречена мера смештај у посебно осигурану просторију. Просторија у којој је ова мера извршена налази се у приземљу главне зграде, просторија је одржавана, влага није приметна, зидови су окречени, хигијена је

добра. Осветљеност природним и вештачким светлом је потпуно задовољавајућа. Лежај има душек, јастук и постељину, која делује чисто, лежај је фиксиран за под, сто и столица постоје и такође су фиксирани. Специјалне затеге за везивање постоје. Утичнице за струју не постоје, телевизори, радио апарати не постоје. Просторија је под видео надзором и има аларм за позивање страже. Загрејаност је добра грејање је непосредно преко радијатора у просторији за извршење мере. Мокри чвор у просторији постоји, вратима није одељен од остатка просторије, има WC шољу, на поду и зидовима су плочице, у добром је стању је, хигијена је добра.

Горе описана просторија не испуњава потребне услове, те се у њој не може извршавати мера смештај у посебно осигурану просторију. Према службеним подацима и наводима начелнице Службе за обезбеђење, ова просторија се више не користи за изрицање мере смештај у посебно осигурану просторију, већ за усамљење и везивање.

2.3.2.4.2. Смештај под појачани надзор

У моменту прве посете просторије за смештај под појачани надзор, такозвани ОПН су се користиле као редован смештај у оквиру затвореног одељења, због великог броја осуђеница и недостатка простора, односно лежајева.

У писаном извештају Завода наведено је да је у току 2012. године у односу на шест осуђеница била изречена и примењена мера смештаја под појачани надзор.

Извршен је увид у предмет - смештај под појачани надзор (чл. 136. ст. 2. т. 3 ЗИКС-а) бр. 021 – 250/2012 – 01 и констатовано је да је датум - почетак извршења мере 18. 01. 2012. године, до 14. 02. 2012. године.

Разлог наређивања мере: угрожавања реда и безбедности друге врсте (чл. 136. ст. 1. ЗИКС-а).

Правна помоћ није евидентирана, односно осуђеница се изјаснила да јој правна помоћ није потребна. Решење садржи образложење. Правна поука у решењу је унета. Жалба није изјављена.

Простор за смештај под појачани надзор налази се у приземљу смештајне зграде у оквиру II смештаја и овај простор је увек закључан. Простор се састоји од просторије-спаваонице и заједничког дневног боравка. Дневни боравак је доступан свакодневно, површине је око 10 м², у њему се налазе столови, столице, телевизијски, радио апарати. Просторија је покривена видео надзором.

Спољни прозори постоје, димензија су око 100 x 100 цм, отварају се, што омогућује непосредан доток свежег ваздуха у мери која омогућује адекватно проветравање, имају прозирно стакло, што омогућује непосредан доток природне светлости, и то у мери која

омогућује читање и рад без сметњи за вид. Вештачко осветљење постоји, чини га по 1 сијалица на плафону, јачина светла омогућује читање и рад без сметњи за вид.

Лежај има душек, јастук и постељину, лежај је фиксиран за под, сто и столица постоје, касету има свака осућеница. Просторија за извршење мере је одржавана, влага није приметна, зидови су окречени, под је бетонски, хигијена је добра. Мокри чвор у просторији постоји.

У току друге посете четири осућенице су биле под мером појачаног надзора. Са њима је обављен разговор, током којег су изјавиле да су свесне због чега су смештене под појачан надзор, као и да сматрају да су заслужиле изрицање ове мере. Нису имале већих примедби у погледу смештаја и поступања службених лица према њима.

2.3.2.4.3. Усамљење

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да у току 2012. године није било лица смештених у усамљењу. У моменту обе посете није било лица у усамљењу.

2.3.2.5. Дисциплинске мере

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да су током 2012. године изречене дисциплинске мере према 116 лица, и то:

- према 29 лица : кумулативно упућивање у самицу и одузимање додељених посебних права
- према 32 лица : упућивање у самицу
- према 22 лица : одузимање додељених посебних права
- према 3 лица : ограничење или забрана примања пакета
- према 30 лица : укор

У односу на стање из 2011. године, када су дисциплинске мере изречене према 88 лица, њихов број се у 2012. години повећао, па је тако изрицање најтеже мере упућивање у самицу повећано са 16 на 32 лица, док је кумулативно изрицање ове мере са одузимањем додељених посебних права повећано са 7 на 29 лица.

Дисциплинска комисија се састоји од 3 члана и три заменика, именована је актом директора Управе. За вођење поступака за лакше дисциплинске преступе задужена је заменица управника. У току сваког поступка прибавља се мишљење васпитача о понашању осућеног лица. У Заводу постоји посебан формулар за позивање осућених лица на расправу у дисциплинском поступку, који садржи и потврду о пријему.

У Заводу се води посебна књига – евиденција дисциплинских поступака, води је Служба за опште послове, у њу се уносе следећи подаци: редни број, матични број ЛЛС, име и презиме ЛЛС, рапорт, дисциплинска мера, преступ, жалба и напомена. Ретко се дешава да осућенице улажу жалбе на решења из дисциплинског поступка.

2.3.2.5.1. Дисциплинска мера упућивања у самицу

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да у моменту посете било 2 лица смештених у самици.

Просторије за извршење мере се налазе у оквиру I и II смештаја, одржаване су, влага приметна, зидови су окречени, под је од плочица, хигијена је добра.

Спољни прозори постоје, димензија су око 100 x 100 цм, отварају се, што омогућује непосредан доток свежег ваздуха у мери која омогућује адекватно проветравање, али се на прозорима налазе и решетке које се закључавају и откључавају у зависности од

потребе. Имају прозирно стакло, што омогућује непосредан доток природне светлости, и то у мери која омогућује читање и рад без сметњи за вид.

Вештачко осветљење постоји, чини га по 1 сијалица на плафону, јачина светла омогућује читање и рад без сметњи за вид.

Лежај има душек, јастук и постељину, која делује чисто, лежај је фиксиран за под, сто и столица постоје.

Специјалне затеге за везивање не постоје.

Утичнице за струју не постоје, телевизори, радио апарати не постоје.

Аларм (дугме за позивање страже) постоји.

Загрејаност је добра, грејање је непосредно преко радијатора у просторији за извршење мере. Оброци се сервирају у просторији за извршење мере.

Мокри чвор у просторији постоји, површине је око 6 м², вратима је одељен од остатка просторије, и чини засебну просторију у оквиру самице, има WC шољу, има славину и лавабо, има туш (са топлом водом), под је у плочицама, зидови су у плочицама, у добром стању је, хигијена је добра, влага није приметна, вода не цури.

Осуђеница затечена у самици наводи да је под мером смештена 8 дана. Писмено решење о упућивању у самицу је добила. Разлог због ког јој је одређена мера јој је познат. Правна помоћ јој није пружена, јер је није ни тражила. Лекар ју је прегледао пре смештаја под меру, а прегледа је и сваки дан током смештаја. Такође су је обишли и васпитач и управник Завода.

У Заводу се води посебна књига извршења дисциплинске мере упућивања у самицу, води је Служба за обезбеђење.

Извршен је увид у предмет - **упућивање у самицу** током целог дана и ноћи (чл. 146. ст. 2. т. 5. ЗИКС-а), кумулативно са одузимањем додељених посебних права из члана 115. став 1. ЗИКС-а (чл. 146. ст. 2. т. 3. и ст. 4. ЗИКС-а) бр. 38/13

Име и презиме лице према коме је мера одређена: Ј. Д.

Рок на који је мера одређена: 9 дана

Датум - почетак извршења мере: од 02.05. 2013.г.

Врста преступа: тежи – насиље (спајање казни).

Записник о току поступка постоји. Лица против кога се води поступак је саслушано. Током поступка су изведени и одређени докази, прочитана је пријава старије командирице, као и изјаве сведока. Правна помоћ није евидентирана, јер је осуђеница није тражила. Решење садржи образложење и поуку о правном леку. Жалба на решење није изјављена.

2.3.4. КОНТРОЛА НАД РАДОМ ЗАВОДА

Одељење за надзор је последњи редован надзор на радом Завода обавило 01. 6. 2012. године, а контролни надзор је био 03. 9. 2013. године.

Министарство здравља је последњи надзор на радом Завода обавило пре 3-4 године у оквиру управног надзора.

Заштитник грађана је обавио 2 посете Заводу, последња је обављена 2011. године., а односила се на редовну контролу услова у Заводу.

2.3.5. ПРЕМЕШТАЈИ, ПРЕКИДИ, ОТПУШТАЊА

2.3.5.1. Премештај

У 2012. години 9 осуђенице су премештене у други Завод, а у 2011. години 2.

2.3.5.2. Прекид извршења казне

У 2012. и у 2011. години није било случајева прекида извршења казне.

2.3.5.3. Превремено отпуштање

У 2012. години 2 осуђенице је превремено отпуштено из Завода, а у 2011. години 7.

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1 ТРЕТМАН

2.4.1.1. Организација

У Заводу је на пословима третмана у тренутку друге посете било радно ангажовано 10 лица, у односу на прву посету марта 2012. године када их је било 11.

У оквиру Службе за третман постоје Одсек за испитивање личности и Одсек за спровођење третмана.

Од укупног броја запослених у Служби, шест запоселних ради на реализацији програма поступања. Групе су величине 18-40 осуђеница. По потреби, васпитачице раде и са осуђеницама које нису у њиховим групама.

Начелница Службе је навела да је за успешно обављање послова неопходно повећати број запослених (2-3), и то због повећаног обима посла након ступања на снагу Правилника о третману. Начелница је напоменула да планирају да запосле и васпитаче мушког пола.

2.4.1.2. Пријем

По пријему на извршење казне осуђенице се упућују у пријемно одељење у коме остају до 30 дана.

Начелница је навела да током боравка у пријемном одељењу, пре разврставања, стручни тим сачињен од радника Службе за третман, Службе за обезбеђење и лекара обавља упознавање осуђеница, раде се процене ризика, капацитета, потреба као и додатна испитивања и разговори са осуђеницама, у циљу одређивања и спровођења програма поступања. Према наводима начелнице, осуђенице се приликом пријема упознају са свим законским и подзаконским актима којима је регулисано извршење кривичних санкција, положај, права и обавезе током боравка у Заводу, а сви прописи осуђеницама су доступни и током извршења казне.

Увидом у досијее осуђеница утврђено је да исти садрже сву потребну документацију. Информативни упитник приликом пријема, упитник о стручним класификацијама и радном искуству, упитник за самопроцену осуђеног, здравствени лист, изјаву о упознавању са прописима, упитник за процену ризика, мишљење лекара о здравственом стању значајном за одређивање третмана према осуђеном, мишљење Службе за обезбеђење, предлог службеника третмана о програму поступања, предлог програма поступања као и одлуку о програму поступања.

2.4.1.3. Утврђивање програма поступања / разврставање

Према наводима начелнице Службе за третман предлог програма поступања утврђује се у зависности од процењених ризика, капацитета и потреба осуђеница. Предлог садржи одељење, васпитну групу у коју се осуђеница разврстава, смештај, резултате испитивања, опште и индивидуалне циљеве сходно утврђеним потребама, специјализоване програме и интервенције у кризи, радно место на које се осуђеница распоређује, слободне активности, посебни поступци, стручно оспособљавање и образовање и време започињања припреме за отпуст.

Предлог стручног тима се доставља управнику који се саглашава или не саглашава са предлогом и доноси Одлуку о програму поступања, која садржи исте податке као и сам предлог. Осуђеници се одлука уручује у пријемном одељењу и на исту може поднети жалба директору Управе.

Иако Закон о извршењу кривичних санкција предвиђа да је Казнено-поправни завод за жене у Пожаревцу КПЗ за жене Завод полуотвореног типа¹⁶, што значи да је служба обезбеђења основна препрека бекству, цео Завод је опасан високим зидом. Описано доводи до тога да се, за разлику од мушкараца, у затворском систему Републике Србије све жене у КПЗ за жене у Пожаревцу, без обзира на васпитну групу, фактички налазе у Заводу затвореног типа.

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене у Пожаревцу омогућиће свим женама распоређеним у васпитне групе А1, А2, Б1 и Б2 да казну затвора не издржавају у затвореном делу завода, јединственој затворској јединици опасаној високим зидом.

Наведеним, омогућиће се женама распоређеним у васпитне групе А1, А2, Б1 и Б2 да казну затвора, попут мушкараца распоређених у такве исте групе, издржавају у отвореним одељењима (у смештајним капацитетима без препрека за бекство), односно у полуотвореним одељењима (у смештајним капацитетима где Служба за обезбеђење представља основну препреку за бекство).¹⁷

2.4.1.4. Остваривање програма поступања (третмански рад)

Васпитачи са осуђеницама обављају редовне и разговоре по потреби. На основу утврђених потреба сачињава се месечни план о разговорима који ће бити обављени. Васпитач може и ванредно позвати осуђеницу на разговор ако процени да постоји неки проблем или потреба. Осуђеницама је омогућено и да се самоиницијативно обрате васпитачима, уколико имају потребу за тим. Васпитачке канцеларије се налазе у зградама за смештај тако да су осуђеницама стално доступне. Према службеним подацима васпитачи раде у две смене, тако да су током дана доступни до 19 часова.

Евиденције о обављеним разговорима воде се уредно у посебном картону – Евиденције разговора. Увидом у евиденцију утврђено је да постоје белешке о називу постављеног циља, учесталости обављених разговора и врсти разговора (планираним, непланирани, информативни). Према наводима начелнице, након обављених разговора сачињавају се белешке односно прати се реализација постављених циљева утврђених програмом поступања. Циљеви могу бити трајног или краткотрајни карактера и поједини се прате и остварују у сарадњи са различитим службама у Заводу, а сходно процењеним и утврђеним потребама осуђеница. Временска реализација постављеног циља зависи да ли је циљ трајног или краткотрајног карактера, односно прати се током читавог извршења казне или временски период за који је предвиђен, након чега се или продужава период праћења уколико није остварена сврха постављеног циља или се поставља нови.

Након 30 дана од разврставања васпитачи дају прве годишње оцене, односно извештај о реализацији третмана и мишљење о општем напредовању у третману осуђеница. Следећа годишња оцена даје се шест месеци након тога, па затим на годину дана.

¹⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 15. ст. 1.

¹⁷ Закон о извршењу кривичних санкција чл.14.ст.2,3,4. и Правилник о третману, програму поступања, разврставању и наредном разврставању осуђених лица чл.18.ст. 1. чл.19.ст.1

Када је у питању групни рад са осуђеницама, у тренутку посете Заводу, два васпитача су била ангажована на програму „Препознај, оснажи, реагуј“ и „Упознај своје емоције, будимо бољи у комуникацији са другима“. Трајање ових програма предвиђено је за период октобар - децембар 2013. године, а одржава се два пута недељно. Служба за третман осмишљава програме за групни рад, који се касније и спроводе.

Током прве посете Заводу увидом у документацију утврђено је да су се у току 2011. године спроводили програми - „Усвајање здравих животних стилова“ (програм који се односи на здравствену заштиту и одржавање хигијене), „Ти то не мораш“ (програм за превенцију насиља), „Определи се за живот“ (програм из области наркологије), „Пливај ка обали“ (метадонска терапија) и „Редукција тензије и смањење штетних ефеката стреса путем физичких вежби“.

Осуђенице су навеле да су им васпитачи доступни током читавог дана и могу им се обратити када год им затреба.

2.4.1.5. Додељивање и укидање посебних права

Прво разматрање о додељивању или недоддељивању посебних права се обавезно врши тридесет дана након разврставања. Утврђено је да стручни тим сачињава и предлог о недоддељивању посебних права, уколико сматра да одређеној осуђеници не треба доделити ниједно посебно право. Свако следеће разматрање зависи од владања и поштовања већ додељених посебних права и иницира га васпитач. Уколико дође до дисциплинског преступа или осуђеница не учествује у програму поступања, васпитач може предложити одузимање посебних права.

Увидом у документацију утврђено је да предлог о додељивању и недоддељивању права који се доставља управнику на одлуку, садржи и образложење предлога. Одлука садржи списак права која се додељују и потписана је од стране управника.

2.4.1.6. Измена програма поступања / накнадно разврставање

Према наводима начелнице, разлози за подношење предлога за измену програма поступања могу бити: премештај из другог завода, додељивање посебних права, промена радног места, промена смештаја, преиспитивање програма поступања, измена у дужини изречене казне, примена другог упитника за процену ризика и друге околности током извршења казне. Код преиспитивања програма, васпитач подноси иницијативу за измену стручном тиму, који затим од припадника осталих служби прибавља мишљења за одлуку о измени програма.

Начелница је навела да накнадно разврставање и преиспитивање програма поступања Службе успева да обавља редовно, односно на сваких три, шест или дванаест месеци, у зависности од дужине казне осуђеница. Према наводима начелнице, уколико осуђеница има кривични поступак у току, без обзира на владање у Заводу, не може се накнадно разврстати у групу са већим степеном посебних права док се тај поступак не заврши.

Осуђенице су током прве посете Заводу у погледу разврставања и накнадног разврставања, изразиле незадовољство, јер им није јасно који су услови за напредовање у васпитну групу са већим степеном посебних права. Оне се стално упоређују са другим осуђеницама, које су успеле да остваре групе са већим степеном посебних права, односно које су напредовале.

2.4.1.7. Социјална подршка

Према службеним подацима Завод је у сталном контакту са центрима за социјални рад. Начелница Службе за третман је навела да је сарадња са свим центрима за социјални рад углавном добра.

Увидом у један од досијеа осуђеница током прве посете Заводу, констатовано је да је Завод 20. 03. 2012. године упутио допис Центру за социјални рад у Нишу. С обзиром да је осуђеници казна истицала 02. 07. 2012. године Завод је дописом обавестио Центар за социјални рад о изласку осуђенице на слободу.

Начелница је још навела да се надлежни центри увек контактирају у ситуацијама када се сазна да је осуђеница трудна би се после порођаја и навршене прве године детета истом обезбедило адекватно збрињавање и смештај. Завод такође обавља сарадњу са центрима у погледу осуђеница које су мајке малолетне деце. Извршен је увид у преписку Завода са центром за социјални рад и домом за незбринуту децу, за осуђеницу која је мајка малолетног детета, у вези са његовим виђањем и доласком у Завод. Начелница је навела да увек поучава осуђенице уколико су у лошој материјалној ситуацији или њихове породице да се обрате надлежном центру за материјалну или другу врсту социјалне подршке.

2.4.1.7. Припрема за отпуст

Према наводима начелнице Службе за третман приликом пријема, у оквиру предлога програма поступања, придвиђено је време започињања припреме за отпуст. Потреба за припремом за отпуст процењује се на основу материјалног, породичног и здравственог статуса осуђенице и није обавезна за све. Пре отпуста са извршења казне затвора обавештава се надлежни центар за социјални рад, полиција и суд према месту последњег пребивалишта, односно боравишта осуђенице. Месец дана пре отпуста са извршења казне Национална служба за запошљавање одржава обуку осуђеницама за активно тражења посла након отпуста. Такође, према службеним наводима, једна невладина организација реализује програм пружања психо-социјалне подршке осуђеницама пред крај извршења казне.

2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ

Завод не организује основно и средње образовање, али пружа могућност описмењавања свим осуђеницама које се пријаве. Осуђеницама које студирају омогућен је одлазак на испите. Стручно образовање се обавља кроз различите курсеве и обуке.

У току 2011. године, у сарадњи са Центром за обуку, организоване су обуке за поједина занимања, након чега су осуђенице добијале сертификат.

У моменту прве посете у марту 2012. године у току је била додела диплома за осуђенице које су похађале курс за рад на рачунарима. Курс су завршиле три групе од по осам осуђеница.

Пре две године такође је био организован и курс грнчарије у граду, где су се поједине осуђенице обучавале за рад са глином, а након тога су обучавале друге осуђенице. У тренутку контролне посете начелница је навела да се поново очекује почетак курса за обуку на рад на рачунарима. Осуђенице нису имале примедбе у вези са правом на образовање.

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је изузетно позитивно оценио напоре и резултате које у овој области улаже и постиже управа КПЗ за жене. Опремљеност Завода за пружање оваквог вида образовања осуђеница је пример добре праксе и може да послужи као модел за реализовање оваквих активности у другим заводима.

2.4.3. РАД

2.4.3.1. Организација

У Заводу је на пословима обуке и упошљавања током прве посете било радно ангажовано 8 лица, а током контролне посете 6.

Према наводима начелнице, у Заводу постоји потреба за више запослених, и то за занимања за која у Заводу не постоје инструктори.

2.4.3.2. Обука

Пре упошљавања осуђенице пролазе обуке за одређене послове. Обуке се најчешће спроводе за кројачку радионицу и за пекаре. По завршеном курсу, односно обуци, која траје око 15 дана, осуђенице добијају сертификате и упошљавају се на одговарајућим пословима.

Осуђенице које раде у башти обучавају се за рад са различитим алатом. Током прве посете у плану је било да се организује обука за аранжирање цвећа, јер је Завод од Британске амбасаде на поклон добио 200 ружа, међутим, према наводима начелнице Службе за третман, није дошло до реализације ове обуке. У тренутку контролне посете у Заводу је био у току кројачки и пекарски курс.

Осуђенице нису имале примедбе на могућности њихове обуке.

2.4.3.3. Упошљавање

У Заводу је стопа упослености варира између 20 и 50%. Према наводима службених лица Завод располаже капацитетом за упошљавање свих осуђеница које су радно способне и желе да раде. Послови на којима осуђенице могу да се упосле су: кројење, шивење, штрикање, хеклање, вез, чишћење ораха, лешника, пасуља, израда корпица од прућа, штампарска дорада папирних кеса, карика за новчанице, фасцикли, израда етикета, израда играчака, пребијање белог слеза и камилице, одвајање семена од тиквица, израда јастука за љуљашке, ткање, израда накита и производа од глине, гајење поврћа и цвећа, чишћење унутрашњег и спољашњег простора, рад у кланици живине, меревање и паковање производа, неговање беба, фризер, рад у вешерају и др. Осуђенице се за рад мотивишу на разне начине. Оне које раде у башти, што се сматра физички тежим послом, награђују се са два додатна дана годишњег одмора. Као награде за посебно ангажовање користе се и слободни дани и новчане награде. Новчане награде се исплаћују са посебног рачуна Завода, на коме се депонује новац од продаје производа Завода.

У тренутку прве посете шест осуђеница је било упослено ван Завода и то на уређењу јавних површина и меревању и паковању ринфузне робе, док је током контролне посете на овим пословима било упослено њих пет. Послове обављају уз присуство радника из тих предузећа или некога од запослених из Завода.

Завод не објављује конкурсе за посао, већ се на основу мишљења стручног тима, интересовања и знања осуђеница и тренутних могућности и потреба установе одређује на које ће радно место бити распоређене.

Као проблем је истакнуто непостојање адекватних грејних и расхраних уређаја у кројачкој радионици, па се посао обуставља уколико су временске прилике неповољне (јако ниске или високе температуре). Поред тога указано је и на застарелост свих машина које се у Заводу користе за рад и производњу.

УТВРЂЕЊЕ

У кројачкој радионици КПЗ за жене не постоје адекватни уређаји за загревање, односно за расхлађивање просторије, а кројачке машине су застареле и често се кваре.

РАЗЛОЗИ

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид.¹⁸

Уколико се од затвореника захтева да раде, услови таквог рада биће у складу са стандардима и контролама које важе у спољној заједници.¹⁹

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене предузеће мере како би се у кројачкој радионици увело грајање и поставили уређаји за расхлађивање просторије, а дотрајале машине и остала потребна опрема заменила новом, како би се створили неопходни услови за несметан рад током целе године.

Начелница је навела да имају сарадњу и са Васпитно-поправним домом у Крушевцу где упућују осуђенице на рад и смештај. Одлуку о упућивању доноси Управа за извршење кривичних санкција након постигнуте сагласности између ове две установе о броју осуђеница које се упућују, пословима на којима ће бити радно ангазоване, радном времену и сл. Према наводима начелнице, заинтересованост осуђеница није велика, јер се у ВПД Крушевац од њих очекује озбиљније радно ангажовање. Један од водећих мотива за премештај у ВПД Крушевац је близина места у коме се налазе породица и друга блиска лица осуђеница.

2.4.3.4. Заштита и повреде на раду

Заштита на раду је у потпуности обезбеђена. Постоји лице задужено за заштиту на раду. Такође, пре упошљавања осуђеница добија и приручник о заштити на раду. У кројачкој радионици су видно истакнути евакуациони план и упутство за поступање у случају пожара, а у истој су доступни и апарати за гашење пожара и кутија са прибором за прву помоћ.

¹⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 67. став 1.

¹⁹ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2, тачка 105.3

У 2011. године забележене су четири лакше повреде на раду осуђеница, а није било повреда код запослених у Служби за обуку и упошљавање. У погону није било инцидентата међу осуђеницама.

2.4.3.5. Дневни, недељни и годишњи одмор

Радни дан упуслених осуђеница траје од 8 до 14 часова, у току ког имају две паузе. Недељни одмор је викендом, а годишњи одмор и његово коришћење зависе од одељења и посебних права осуђенице.

Током прве посете осуђенице су истакле задовољство тиме што могу да се радно ангажују у Заводу. Већина са којима је обављен разговор навела је да су радно ангазоване, да им се плате редовно исплаћују, као и да остварују право на надокнаду за прековремени рад, дневни, недељни и годишњи одмор.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

2.4.4.1. Време изван затворених просторија

За време на свежем ваздуху и шетњу постоји велики простор, окружен зеленилом и са надстрешницама. У целом кругу постављене су клупе, на више места. Осуђенице које су смештене у полуотвореном и отвореном одељењу, могу да излазе током целог дана, док се осуђенице смештене у затвореном одељењу у шетњу изводе два пута дневно по један сат.

Осуђенице из затвореног, полуотвореног и отвореног одељења нису имале примедбе на време које проводе изван затворених просторија.

2.4.4.2. Физичке активности

У оквиру Завода постоји кошаркашки терен и сала за физичке активности која је затворена због руинираности. Осуђенице имају могућности да користе кошаркашки терен што се могло видети током прве посете. За осуђенице које су у затвореном одељењу орагнизује се фитнес једном недељно који води васпитачица у оквиру затвореног одељења. У просторији за физичке активности, паркет је дотрајао и испуцао, те је потребна адаптација да би се могла вратити у употребу. Управница је навела да су од Управе за извршење кривичних санкција тражена средства за наведену адаптацију.

УТВРЂЕЊЕ

Просторија за физичке активности је ван употребе, јер је дотрајала и руинирана.

РАЗЛОЗИ

Завод, у складу са својим могућностима, обезбеђује простор и опрему за коришћење слободног времена осуђених.²⁰

Одговарајуће активности чији је циљ развијање физичке спремности и могућност за одговарајућу физичку активност и рекреацију представљају саставни део затворског режима.²¹

Затворска управа дужна је да омогући такве активности обезбеђујући одговарајућа средства и опрему.²²

²⁰ Правилник о кућном реду Казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 47.став 3

²¹ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Res (2006) 2, тачка 27.3

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене Пожаревац ће адаптирати просторију намењену за физичке активности, како би се осуђеницама створили бољи услови за задовољење телесних потреба.

2.4.4.3. Културне активности

На спрату главне зграде постоје просторије намењене за културне и друге активности и хобије у којима би осуђенице могле да проводе време, као што су везионица, библиотека, али се ни оне не могу користити док се не изврше адаптације. С времена на време у Заводу су организују пројекције филмова, позоришне представе и концерти.

Током друге посете Заводу у току је била литерална секција која се организује два пута недељно. Раније је у Заводу постојала и ликовна секција, а укинута је из разлога што је просторија у којој се одржавала морала да буде претворена у спаваоницу.

Током прве посете, осуђенице су потврдиле службене наводе, истичући да им, због дотрајалости просторија за културне активности, више није омогућно адекватно задовољавање културних и уметничких потреба.

УТВРЂЕЊЕ

Просторије намењене за културне активности су руиниране, дотрајале и ван употребе.

РАЗЛОЗИ

Завод организује различите облике активности за задовољење телесних, уметничких, културних и радних потреба осуђених.²³

Могућности за рекреацију, укључујући спорт, игре, културне активности, хобије и друге активности у слободно време, морају бити обезбеђене, а колико год је могуће, затвореницима се мора дозволити да их организују.²⁴

У заводу се организују културне, радне, забавне и спортско-рекреативне активности. Програм активности организује и спроводи служба за третман.²⁵

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене Пожаревац ће адаптирати просторије намењене за културно уметничке активности како би осуђеницама било омогућено задовољење уметничких и културних потреба.

²² Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2, тачка 27.4

²³ Правилник о кућном реду Казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 47, став 2

²⁴ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2, тачка 27.6

²⁵ Правилник о кућном реду Казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 48. став 1

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

2.4.5.1. Штампа

Службена лица су навела је у Заводу организована дистрибуција штампе. Сви смештаји у Заводу бесплатно добијају „Политику“, а за другу штампу се претплаћују. Осуђенице нису истакле незадовољство када је у питању дистрибуција и добијање штампе.

2.4.5.2. Радио и телевизија

Сви смештаји имају телевизор и радио уређаје. У неким смештајима постоје ТВ сале, а у другим свака спаваоница има телевизор. Гледање телевизије ограничено је до 23 часа у затвореном одељењу, у полуотвореном до поноћи, а у отвореном одељењу је неограничено.

Осуђенице нису имале примедбе када је у питању слушање радија и праћење телевизијског програма, осим осуђеница из затвореног одељења, тзв. Смештај I. У том блоку осуђенице су имале примедбу на незагрејаност тв сале због чега не проводе време у њој.

УТВРЂЕЊЕ

ТВ сала у затвореном одељењу, тзв. Смештају I, није довољно загрејана.

РАЗЛОЗИ

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид.²⁶

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене Пожаревац ће предузети мере како би ТВ сала у затвореном одељењу, Смештају I, била адекватно загрејана у време када то временске прилике налажу.

2.4.5.3. Библиотека

Просторија у којој је била библиотека је морала да буде затворена због дотрајалог и испуцалог пода. Библиотека сада функционише на тај начин што је осуђеницама доступан списак књига које оне поручују, па им се достављају у смештај. Према наводима начелнице Службе за третман, библиотека располаже са око 5000 наслова. На располагању су и закони, од којих су поједини (ЗИКС и Правилник кућни ред) доступни на језицима националним мањина. Према наводима начелнице, ЗИКС и Кућни рад су доступани у сваком блоку и редовно сте штампају али их осуђенице често пале.

УТВРЂЕЊЕ

Просторија библиотека се не користи јер је руинирана.

²⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 67.став 1.

РАЗЛОЗИ

Сваки завод треба да има библиотеку која је на располагању свим затвореницима и која има широк распон рекреативних и образовних средстава, књига и других облика носача информација.²⁷

Завод има библиотеку са довољним бројем књига из различитих подручја.²⁸

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене Пожаревац ће адаптирати просторију намењену за библиотеку и вратити је у употребу.

2.4.6. ПОСЕТЕ**2.4.6.1. Посете породице**

У приземљу управне зграде налази се две просторије за посете. Просторија за ненадзиране посете, које трају два сата, чиста је и пространа. Не постоје никакве баријере између осуђеница и посетилаца. У просторији постоји бифе у коме може да се купи пиће и кафа.

Друга просторија је скромније опремљена. Пространа је, али од опреме има само пулт и столице, где са једна стране пулта седе осуђенице, а са друге посетиоци. Просторија је намењена надзираним посетама у трајању од један сат и посетама браниоца. Осуђенице са којима је обављен разговор нису имале примедбе на остваривање права на посете.

2.4.6.2. Посете у посебној просторији

Посебна просторија у којој се обављају посете у трајању од три сата налази се у продужетку управне зграде према улазу у затворски круг и има два улаза. Један од улаза је за осуђенице које у просторију улазе директно из круга. Просторија је површине око 15m². Чиста је, окречена и осветљена, опремљена столом, столицама, треседом, телевизором, тепихом и завесама. У издвојеном делу постоји мала кухиња опремљена шпоретом. Купатило је велико и има сву потребну санитарну опрему. Целокупна опрема у просторији је очувана и одржавана. У погледу остваривања права на посете у посебној просторији осуђенице нису имале никакве примедбе.

²⁷ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Res (2006) 2, тачка 28.5

²⁸ Правилник о кућном реду, члан 43. став 2. и 3.

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

2.4.7.1. Дописивање

Према службеним подацима дописивање са органима управе је бесплатно. Сви поднесци могу да се предају и у затвореним ковертама. На сваком блоку постоје сандучићи за службену пошту и приватне поднеске (када су у питању затворене коверте).

Отворена пошта се предаје Служби за обезбеђење која поднеске предаје матичној служби. Поднесци се подnose у три примерка од чега један иде у лични лист, један се шаље, а један се са печатом и бројом враћа осуђеници, као потврда да је писмено предато. Осуђенице нису имале примедбе на остваривање права на дописивање.

2.4.7.2. Пакети

Приликом пријема пакета, Служба за обезбеђење прегледа њихов садржај. Пакети се прегледају у присуству осуђеница. О одузимању ствари које није дозвољено уносити саставља се записник. Један примерак записника се уручује осуђеници, а ствари се враћају пошљаоцу.

Осуђенице су у разговору навеле да се пакети прегледају у њиховом присуству. Једна од примедби осуђеница односи се на отварање производа која се достављају у пакетима, услед чега се брже кваре.

2.4.7.3. Новчане поштиљке

Жене на извршењу казне затвора имају право неограничено примање и слање новчаних поштиљки, а у Заводу слободно располажу новцем. Осуђенице нису имале примедбе на остваривање права на новчане поштиљке.

2.4.7.4. Телефонирање

Телефонирање се врши преко телефонских говорница које су постављене испред сваког блока, односно по две на спрату, од којих је једна Телеком, а друга Орион и испред саме зграде у којој је смештај.

Према наводима службенице обезбеђења „Орион“ картица је скупља, телефонска веза се прекида након неколико минута после успостављања исте, а сам квалитет везе је

лош. Могућност да користе Телеком говорнице и Телеком картице које су јефтиније немају све осуђенице, већ само оне које су смештене у отвореном одељењу, тзв. Петом смештају и стационару.

УТВРЂЕНО

У КПЗ за жене у Пожаревацу отежано је остваривање права на телефонирање, јер поједине телефонске говорнице имају техничке недостатке, а картице су скупље у односу на цене картица на тржишту.

РАЗЛОЗИ

Завод је обавезан да обезбеди потребан број телефонских говорница, у зависности од броја осуђених.

Телефонирање се обавља на основу распореда који се унапред објављује.

Телефонски разговори укупно трају, по правилу, најдуже десет минута.

Осуђени има право на телефонски разговор у складу са одредбама акта о кућном реду, о свом трошку.²⁹

Затвореници имају право да комуникаирају без ограничења, писмима, телефоном или на други начин, са својим породицама, другим лицима и представницима спољних организација и да примају њихове посете.³⁰

Затвореницима треба омогућити да одржавају контакт са спољним светом. Затворенику треба обезбедити одржавање односа са породицом и блиским пријатељима. Водећи принцип треба бити унапређивање односа са спољним светом. Свако ограничавање таквог контакта мора бити засновано на довољно јаким разлозима безбедности или на разлозима који се тичу расположивих средстава.³¹

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило остваривање права на контакт осуђеница телефоном путем телефонских говорница које задовољавају уобичајне техничке стандарде, а чије цене картица су у нивоу цена на тржишту.

2.4.8. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ОСЕТЉИВИМ ОСОБАМА

2.4.8.1. Малолетнице

У моменту посете у Заводу није било малолетница.

У Заводу се у тренутку контролне посете налазила једна осуђеница која је издржавала казну малолетничког затвора, али која није више малолетна. Смештена је са осталим осуђеницама, али се у поступању према њој примењују прописи који се односе на малолетне учиниоце кривичних дела.

2.4.8.2. Особе са инвалидитетом

У Заводу постоје посебне просторије за смештај особа са инвалидитетом. Прилазне рампе постоје, мокри чворови су прилагођени особама са инвалидитетом.

²⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 42.

³⁰ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским ,

³¹ CPT standardi inf/e (2002)1 -Rev. 2010, тачка 51.

У Заводу у моменту прве није било особа са инвалидитетом којима је за кретање потребна употреба инвалидских колица или ортопедских помагала, као и оних која су слепа, односно слабовида и која не могу самостално да се крећу.

Током прве посете просторије за особе са инвалидитетом су биле у фази опремања намештајем и опремом, док су у моменту контролне посете просторије већ биле завршене, а потребна опрема и намештај су прибављени. Током прве посете једна особа требала је да буде доведена у КПЗ Пожаревац из Специјалне болнице Окружног затвора у Београду која се креће уз помоћ инвалидских колица, а на извршењу казне се налазила и једна особа са слухним оштећењем, која користи апарат за корекцију слуха. Она има исти третман као остале осуђенице. Према њој се користи инклузивни метод рада и она нема проблема у комуникацији са другим осуђеницама и затворским особљем.

Током контролне посете на извршењу казне је било једно лице које се креће уз помоћ инвалидских колица.

2.4.8.3. ЛГБТ особе

Осуђенице имају право да испољавају свој сексуални идентитет на начин на који не ремете уобичајене активности других осуђеница. Међутим, проблеми настају када осуђенице јавно изражавају своје сексуално опредељење и на тај начин сметају другим осуђеницама. Тада реагује затворско особље.

Осуђенице могу да користе просторије за посете (3 часа) и са особом истог пола. По наводима неких осуђеница, њима смета што с обзиром на скученост простора, ЛГБТ популација нема места за приватност и због тога узнемиравају друге осуђенице.

2.4.8.4. Припаднице националних мањина

Службена лица наводе да се припадницама националних мањина лишеним слободе информације о правима и обавезама по ступању у Завод, дају на језику националне мањине, и то у писаној форми.

Током обиласка смештајних капацитета није уочено да се врши груписање по основу националне припадности лица лишених слободе приликом њиховог размештања по спаваоницама.

2.4.8.5. Старе особе

У Заводу не постоје посебне просторије за смештај старих лица.

Све старе особе се смештају у отворено одељење, тзв. V смештај, без обзира у коју васпитну групу су разврстане, с обзиром да због отежаног кретања нису у могућности да буду у полуотвореном делу које се налази на спрату. Уколико осим проблема кретања имају и других проблема смештају се у стационар и ако то некад није медицински индиковано, али због неприлагођености смештајних капацитета то је понекад једино решење.

Смештање старих особа у отворено одељење често изазива револт других осуђеница које се налазе у отвореном смештају, јер сматрају да им старе жене ту више одмажу него помажу зато што често нису у могућности да помажу у одржавању хигијене и другим активностима.

2.4.8.6. Странкиње

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је у моменту прве посете у Заводу било странкиња, и то шест осуђеница и три прекршајно кажњене. Током контролне посете на извршењу казне су се налазиле две странкиње.

Службена лица наводе да, по ступању у Завод, страним држављанкама лишеним слободе који не знају српски језик информације о правима и обавезама се дају на језику који разумеју.

Службена лица наводе да се омогућују посете представника дипломатско-конзуларних представника држава чији су држављани лица лишена слободе у Заводу.

По доласку у Завод осуђеницама се обезбеђује преводилац за енглески и немачки, док касније немају преводиоца. У току прве посете у Заводу су се на извршењу казне налазиле осуђенице из Румуније, Чешке, Црне Горе, БиХ и Боливије. Католички свештеник је помагао са преводом на шпански са осуђеницом из Боливије. Током контролне посете на извршењу казне налазила су се осуђенице из Чешке и Русије.

У ходницима КПЗ за жене у Пожаревцу се налазе брошуре на енглеском и на језицима националних мањина на основу којих странкиње могу да стекну увид у кућни ред Завода као и да добију основне информације о својим правима и обавезама током боравка у Заводу у складу са Законом о извршењу кривичних санкција. Ипак, било би неопходно да се овај материјал обезбеди и на француском језику, будући да смо током прве посете у пријемном одељењу разговарали са три странкиње које живе у Француској, а пореклом су из Африке. Приликом разговора са њима, друге осуђенице из пријемног одељења су нам скренуле пажњу да странкињама није обезбеђен превод и да странкиње „не знају где се налазе“, док нам је особље из управе Завода саопштило да је странкињама приликом доласка у Завод обезбеђен преводилац и да су упознате са својим правима и обавезама. Такође, с обзиром да је у 2011. години било 3 прекршајно кажњене странкиње из Сирије, две из Авганистана, једна из Либије и једна из Сомалије неопходно је да се правилници о кућном реду преведу на арапски и фарси језик.

2.4.9. ВЕРСКА ПРАВА

У Заводу не постоје посебне просторије намењене за обављање верских обреда, већ се у те сврхе користе просторије које су намењене за посете невладиних организација и обављање културних и других активности. Долази православни и повремено католички свештеник. С исламском заједницом су у току договори.

Верска литература је доступна у библиотеци, а дозвољено је да је осуђенице имају и код себе. Дозвољена је литература и верских заједница које нису званично регистроване као Јеховини сведоци. Свештена лица долазе у посету лицима лишеним слободе, али не у одређеним терминима већ како им обавезе дозвољавају.

Затечена лица лишена слободе у погледу остваривања верских права наводе да у време поста могу да посте, али то значи да за доручак добијају цем, а за остале оброке једу само оно што је посно, често само хлеб. По окончаном посту не могу да се причесте, зато што се причест обавља у верским објектима намењеним тој сврси којих нема у Заводу, а затворско особље их не води у Цркву.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.5.1. ОРГАНИЗАЦИЈА

2.5.1.1. Здравствена служба

У Заводу је оформљена посебна Служба за здравствену заштиту (у току је конкурс за избор начелника), што представља позитиван помак у односу на ситуацију која је утврђена мониторингом од 2012. године, када није постојала посебна Служба за здравствену заштиту.

Лекар је у Заводу присутан радним данима од 07 до 20 часова, а током ноћи, викендом и празником долази по позиву. Медицински техничар је у Заводу присутан радним данима од 07 до 20 часова, викендом и празником од 08 до 20 часова, док током ноћи није присутан.

На пословима здравствене заштите ангажована су следећа лица:

- укупно 3 медицинских техничара, и то 1 у радном односу на неодређено време, 2 у радном односу на одређено време,
- укупно 6 лекара, и то 3 у радном односу на одређено време, 3 по уговору о делу (лекар специјалиста за гинекологију и акушерство, неуропсихијатар и психијатар) и један стоматолог, такође, по уговору о делу.

Др Љиљана Поповић, спец. за гинекологију и акушерство, која има приватну праксу, како нам је објашњено долази у Завод два пута месечно - средом, изузев у периоду када користи годишњи одмор. Из „извештаја о доласку спољних сарадника“ за текућу 2013. годину види се да је ова динамика гинеколошких прегледа углавном била поштована.

У Заводу је ангажован 1 зубни лекар (др Ивица Глишић) по уговору о делу. Поред тога, ангажује се и један протетичар. Ангажман зубног лекара и протетичара је, како нам је објашњено, регулисан уговором са Домом здравља у Пожаревцу као њиховим послодавцем. Из „извештаја о доласку спољних сарадника“ за текућу 2013. годину види се да зубни лекар долази у Завод редовно – једном недељно, док је протетичар у Заводу присутан три пута месечно.

У Заводу је ангажовано 2 неуропсихијатара, по уговору о делу. Ангажовани неуропсихијатри су др Слободан Петровић, стално запослен у Општој болници Пожаревац и др Данило Пејовић, у пензији, претходно радио као начелник Службе за здравствену заштиту у КПЗ Пожаревац – Забела.

Ангажовани лекари неуропсихијатари долазе сваки по два пута месечно. Дакле, по један дан у недељи, у Заводу се пружају услуге лекара неуропсихијатра/психијатра. По једном доласку лекар се ангажује највише до 4 сата. Према томе, (неуро)психијатар је у Заводу присутан највише до 16 сати месечно. У разговору са лекарима речено нам је да се они ангажују и мимо устаљених термина, тј. да долазе и по позиву. Из „извештаја о доласку спољних сарадника“ за месец јули, август и септембар 2013. г. види се да неуропсихијатар др Слободан Петровић је у наведеном периоду био једном ванредно ангажован (15.08.2013.), као и неуропсихијатар др Данило Пејовић који је у наведеном периоду такође, долазио ванредно једанпут (05.07.2013.). Из истих извештаја се види и да је динамика њихових редовних посета коректно спровођена.

У редовним терминима, према претходно поменутих евиденцијама лекар обави између 9 и 34 прегледа. Број прегледа је повећан у односу на 2012. годину (између 10 и 24 прегледа), што се доводи у везу са већим бројем осуђеница у ранији период. Нема података о томе да ли су у питању први или контролни психијатријски прегледи. У сваком случају, закључује се да појединачни прегледи по пацијенту трају између 10 и 24 минута.

Службена лица ангажована на пружању здравствене заштите наводе да не постоји потреба за додатним кадровима за успешно обављање здравствене заштите у Заводу.

2.5.1.2. Здравствене евиденције

У Заводу свако лице лишено слободе има здравствени картон. Здравствени картон се отвара на првом прегледу при пријему. Здравствени картони се воде уредно, а лекарски налази се уносе у здравствени картон. На основу увида у неколико насумично изабраних здравствених картона констатује се да су исти уредно и прилично детаљно вођени. Такође, упоређивањем картона који су отворени у току последњих годину дана са картонима осуђеница које су у Заводу више година приметно је да се у последњих годину – две здравствени картони воде детаљније него пре. **Увидом у здравствене картоне насумично одабране из текуће 2013. године, приметно је знатно квалитетније и детаљније описивање објективног налаза при прегледима у односу на ранији период. У здравственим картонима се уредно чува и медицинска документација консултативних прегледа који су обављени у цивилним здравственим установама.**

Здравствени картони се чувају у наменским фиокама – регистраторима које се налазе у лекарској ординацији. Приступ здравственим картонима има само медицинско особље. Лица лишена слободе могу остварити увид у здравствени картон и у налазе о њиховом здравственом стању. **Према речима докторке Снежане Крунић, за архивирање медицинске документације, у току је набавка металних касета са кључем, што ће пружити већи степен заштите (могућност пожара и сл.)**

У Заводу се води **Књига повреда (евидентирају се све врсте повреда- задесног порекла, самоповређивања, намерног повређивања од стране других особа)**, води је медицинска сестра на основу података које лекар упише у здравствени картон осуђеног лица. Прегледом је утврђено да се, подаци унети у ову књигу (за текућу 2013. г.) воде знатно уредније у односу на ранији период, те да је опис повреда верно пренет из здравственог картона. У том смислу извршен је увид у здравствене картоне и књигу повреда, два насумично одабрана случаја за ЛЛС С. С. (самоповреда жилетом 19.08.2013. и 28.08.2013. г) и за ЛЛС Б. С. (повреда у тучи у павиљону 01.05.2013. г). Анализом ових случајева констатује се конзистентност и квалитетан опис повреда и у књизи повреда и у здравственом картону. Поред наведеног, о врсти и начину задобијања повреда, као и другим околностима случаја, сачињава се писани извештај који се доставља управнику Завода, што такође представља позитиван помак у односу на затечено стање из 2012. године.

Током мониторинга 2013. године извршена је и провера медицинске документације садржане у здравственом картону и књизи повреда, за осуђеницу Т. З., која је према сазнањима Стручне службе Заштитника грађана, дана 23. јула 2013. године задобила телесне повреде у међуосуђеничком насиљу (тучена од осталих осуђеница). Из медицинске документације види се да је осуђеница Т. З. прегледана 24. јула 2013. г. у 8,15 часова. Доведена је на преглед у „пратњи медицинске сестре и командирице која ју је придржавала за руку пошто због отока левог ока није могла да гледа“. У анамнестички добијеном податку у здравственом картону осуђеница је навела да се „оклизнула - пала у купатилу и да је при устајању из кревета ударила главом у касету-сандук поред кревета“. У објективном налазу лекара констатовано је да „је лево око затворено због отока горњег и доњег капка, крвни подлив унутрашњег угла левог ока, овалан, 1,9 x2,5 цм, љубичасте боје, оток... који затвара лево око“. На десном оку констатовано је да постоји „крвни подлив испод доњег капка, пречника око 0,8 цм, тамнољубичасте боје. Огуљотина на доњој усни, на 0,5 цм од левог угла уста, промера

0,5x0,3cm... без трагова повређивања осталих делова тела... стари крвни подливи по ногама... упут хирургу“. Даље констатује се, да је ова осуђеница упућена на преглед хирургу и радиологу истог дана (њихови извештаји су у здравственом картону).

Анализом наведеног може се закључити да су повреде коректно описане, али да налаз констатованих повреда није конзистентан са изјавом коју је осуђеница Т.З. дала лекару, а односи се на начин на који је повреде задобила. Другим речима, повреде које су описане у медицинској документацији, на основу својих карактеристика, упућују да су нанесене у тучи, а не на начин како је то презентовала осуђеница. **Лекар који је прегледао и описао повреде на веома коректан начин и квалитетно, могао је да посумња с разлогом да изјава осуђенице није веродостојна, те да у том смислу и сачини извештај, како би се околности повређивања разјасниле и у складу са тим предузеле адекватне мере.**

Као и по налазима НПМ тима из 2012. г. нумерација у Књизи повреда започиње од редног броја 1 сваког месеца. (уобичајено је да се нумерација случајева ради консекутивно, с тим да се почетком сваке календарске године започне од редног броја 1.). **Та пракса нумерације се и даље спроводи.**

У Заводу се воде друге књиге – евиденције, и то: лекарски протоколи (за сваког лекара индивидуално) те посебни лекарски протокол за прекршајно кажњена лица, протокол инјекција, протокол превијања, протокол наркотика, стоматолошки протокол, „протокол беба“, протокол трудница, евиденција за издавање метадона, протокол о лечењу у заводу, ван завода и у СЗБ, контролна књига исхране, протокол о стерилизацији, протокол о одлагању инфективног отпада, евиденција санитарних прегледа, евиденција заразних обољења, евиденција о заказивању прегледа у Општој болници Пожаревац, **евиденција о штрајку глађу** и протокол умрлих. Сва наведена евиденција је дата на увид и констатује се коректно увођење података.

2.5.1.3. Праћење здравственог стања

Лекар доставља управнику периодичне - месечне извештаје о здравственом стању осуђених. Ова пракса уведена је од почетка 2013. године.

Када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издражавања казне, или немогућности спровођења адекватног лечења у КПЗ лекар подноси и о томе усмено (на колегијуму уторком и петком) и писмено обавештава управника те у вези са тим даје одређене препоруке. Током мониторинга др Снежана Крунић је напред наведено документовала показивањем извештаја овог типа за једно ЛЛС из августа 2013. године. Оваква пракса представља позитиван помак у односу на ону која је утврђена у току посете 2012. године и са истом треба наставити.

У протеклој календарској години и током ове текуће године, прекид извршења казне лекар није ни једном препоручио управнику.

Налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених лекар подноси управнику, али не у писаној форми већ, по казивању, усмено, а управник је предузео мере које му препоручио лекар, и то у погледу коришћења справи за вежбање и сл. Докторка Крунић напомиње да је бетонска подлога спортског терена у лошем стању, па постоји опасност од повређивања ЛЛС, те да је у том смислу потребно да се предузме санација подлоге и о томе је обавештена Управа. Увидом у књигу повреда заиста се види да је неколико ЛЛС задобило лакше телесне повреде у току спортских активности.

УТВРЂЕНО

Налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених лекар усмено изјављује управнику, али их не подноси у писаној форми.

Бетонска подлога спортског терена је у лошем стању, због чега је неколико осуђеница задобило лакше телесне повреде у току спортских активности.

РАЗЛОЗИ

Лекар у заводу дужан је да управнику завода у писменој форми... даје налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.³²

ПРЕПОРУКА

Налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених, када их има, лекар управнику мора подносити искључиво у писаној форми.

Потребно је санирати бетонску подлогу на спортском терену, да би се редуковала повређивања током спортских активности ЛЛС.

Лекар учествује у утврђивању и спровођењу програма поступања према осуђеном, и то у тимском распореду у васпитне групе. Лекари посебно воде евиденцију о променама (ограничењу) радне способности осуђеница, што је била пракса и претходне године.

2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите

Завод има стационар са 8 кревета (један кревет више у односу на мониторинг из 2012. године који је придодат у соби за лица са инвалидитетом). У моменту посете у стационару је било смештено 7 лица. Такође, Завод има тзв. породилиште за смештај трудних осуђеница и мајки са децом до 1 године са 10 постеља и 6 дечјих кревета где је у моменту посете било смештено 2 мајке са децом, а тренутно нема трудница.

Стационар чини једна зграда, налази се у затвореном делу Завода, у добром је стању, хигијена је добра, влага није присутна. Стационар за осуђена лица се налази у приземљу и на првом спрату зграде, с тим што се у приземљу налазе 4 амбуланте (две амбуланте лекара опште праксе, соба за интервенције и стоматолошка амбуланта) као и две болесничке собе, те помоћне просторије – чајна кухиња, магацин, чекаоницу, санитарне просторије и „соба за неговатељицу³³“. Поред тога, стационар има и две болесничке соба са 7 кревета. Постоји соба за смештај лица са телесним инвалидитетом (са два кревета), не постоји посебна соба за смештај душевно оболелих лица (лица са менталним потешкоћама).

Болесничке собе у стационару су величине 32 м², са 6 кревета, док је соба за смештај лица са телесним инвалидитетом 15м², са 1 креветом. Собе су у добром стању, хигијена је добра, влага није присутна, не осећа се непријатан мирис, постељина је чиста.

На спрату, у згради стационара налази се тзв. породилиште, односно стационар у који се смештају труднице које су на издржавању казне, као и мајке са децом до 1 год. Породилиште чине 4 собе за смештај жена и/или деце и то соба површине око 16м² са 4

³² ЗИКС, чл. 103. ст. 2. тач. 5.

³³ У амбуланти Завода, као помоћно особље ангажују се осуђена лица. Неговатељица има свој смештај у посебној соби која се налази у објекту стационара, а друге ангазоване осуђенице – „спремачице“ проводе радно време у амбуланти, а смештене су са другим осуђеним лицима у објекту за смештај.

постеље и 1 дечијим креветом, соба површине око 15м² са 2 постеље и 2 дечија кревета, соба површине око 20м² са 4 постеље која је стакленим зидом одвојена од собе за бебе површине око 15м² са 3 дечја кревета и столом за повијање. Претходно поменути соба за бебе одвојена је стакленим зидом од просторије за смештај неговатељице која помаже порођеним женама у дневним активностима. Просторије су у задовољавајућем стању, чисте, нису влажне. Просторија за смештај беба се посебно загрева.

Поред наведених просторија на спрату стационара налази се гинеколошка амбуланта, вешерај, ходник који служи као просторија за пушење, купатило са туш кабином, кухиња са трпезаријом и просторија за дневни боравак – ТВ сала. Гинеколошка амбуланта је површине око 10м² са основним, веома скромним намештајем који не одговара здравственим стандардима, столом за прегледе и параваном. Амбулантна је добро одржавана.

У стационару постоји следећа медицинска опрема и уређаји: апарат за суву стерилизацију, ЕКГ апарат, боца са кисеоником, електрични инхалатор, глукометар, вага, апарат за мерење крвног притиска, слушалице. Стање опреме је задовољавајуће. Службена лица наводе да је неопходно набавити (1) сет за реанимацију, као и (2) апарат за гинеколошки ултразвучни преглед. Докторка наводи и да би било пожељно набавити још један апарат за мерење крвног притиска.

Завод има амбуланту, коју чине две просторије, површине око 12 и 15 м², налази се у приземљу објекта стационара, у затвореном делу Завода, у добром је стању, хигијена је добра, влага није присутна.

Завод нема посебну просторију за издвајање оболелих.

Завод има стоматолошку ординацију, чини је једна просторија, површине око 15 м², налази се приземљу објекта Стационара, у затвореном делу завода. Раније је ова амбуланта била повезана са амбулантом за интервенције, а сада је засебна, одвојена стакленим преградним зидом. У добром је стању, хигијена је добра, влага није присутна. У стоматолошкој амбуланти се налази уредно сложена картотека стоматолошких картона.

У стоматолошкој ординацији постоји следећа медицинска опрема и уређаји: зубарска столица, турбина, суви стерилизатор и сетови инструмената и зубних кљешта. Недостаје дентални рендген апарат, а службена лица наводе да је неопходно набавити и поједине инструменте, посебно зубна кљешта и полуге за зубне коренове.

2.5.1.5. Апотека, подела лекова и терапије

Завод има посебно место за чување лекова – апотеку, чини је посебан орман, који је закључан.

Осуђенице могу да држе лекове у својим касетама, и то поједине лекове против болова (аналгетике), витамине и евентуално антибиотике што све зависи од третмана осуђеног лица. Лекове дели искључиво медицински техничар. Осуђеницама се искључиво дају лекови које им је преписао затворски лекар.

Лекар у Заводу надзире рад апотеке и медицинског особља које евидентира, издаје и даје прописану терапију осуђеном.

Докторка Крунић апострофира да генерално постоји проблем (који је економске природе) код набавке лекова за КПЗ. Наиме тендер за набавку лекова је добила Централна апотека Пожаревац, према којој установи КПЗ има знатна новчана дуговања, а из надлежног министарства се не уплаћује новац, тако да се праве требовања лекова на недељном нивоу. Из тих разлога посебно је отежана реализација спровођења метадонске терапије јер овог медикамента готово и нема у резерви.

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

Здравствени прегледи лица лишених слободе у Заводу се обављају сваког радног дана. Лекарски прегледи се обављају у присуству немедицинског особља само по захтеву лекара из разлога безбедности.

У Заводу је током текуће 2013. године (период јануар-септембар) обављено 8156 лекарских прегледа, и то 6823 прегледа лекара опште праксе, 244 прегледа гинеколога и 829 неуропсихијатријских прегледа. У број прегледа укључени су и прегледи прекршајно кажњених лица.

2.5.2.1. Прегледи по пријему

Први лекарски преглед по пријему лица лишеног слободе у Завод се обавља у што краћем року од стране лекара. Први лекарски преглед по пријему састоји се од прикупљања анамнестичких података, мерења крвног притиска, прегледа (аускултације) срца и плућа, а по потреби и детаљнијег физикалног прегледа. Здравствени картон се отвара при првом лекарском прегледу.

Методом случајног избора издвојено је неколико здравствених картона, па је увидом у исте установљено следеће:

- Ј.Т. примљена у Завод 14.11.2012.(среда), прегледана 15.11.2012. (четвртак);
- К.Д. примљена у Завод 18.10.2012. (четвртак), прегледана 19.10.2012. (петак);
- С.С. примљена у Завод 04.11.2012. (недеља), прегледана истог дана;
- Б.Ј. примљена у Завод 20.12.2012. (четвртак), прегледана истог дана.

У односу на стање утврђено током прве посете, последњим мониторингом констатовано је да се први лекарски преглед обавља у року од 24 часа од пријема (и у дане викенда) што је квалитативни помак у односу на мониторинг из 2012. године, те са оваквом праксом треба наставити.

2.5.2.2. Редовни (периодични) прегледи

Током посете уочено је да се не обављају редовни (периодични) здравствени прегледи лица лишених слободе.

УТВРЂЕНО Лекар не обавља редовне периодичне прегледе осуђеница у интервалима не дужим од три месеца.
РАЗЛОЗИ <i>Лекар у заводу дужан је да редовно прегледа осуђене у интервалима не дужим од три месеца, и обавештава управника завода о било ком знаку или индикацији да се са осуђеним поступа насилно.³⁴</i> <i>Лекар у заводу дужан је да управнику завода у писменој форми подноси периодичне извештаје о здравственом стању осуђених, да поднесе извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне и да препоручи мере за поступање са тим лицем, укључујући и могућност прекида извршења казне, као и да даје налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених. Управник завода дужан је да без одлагања предузима мере које му препоручи лекар.³⁵</i>
ПРЕПОРУКА Служба за здравствену заштиту КПЗ за жене, односно лекар, редовно ће прегледати све осуђене, у интервалима не дужим од три месеца. Редовни периодични прегледи лица лишених слободе ће садржати све елементе првог лекарског прегледа по пријему лица лишеног слободе у Завод, а по потреби, у складу са здравственим стањем прегледаног лица и другим посебним потребама, предузеће се и друге медицинске мере.

2.5.2.3. Прегледи по захтеву

Према наводима др Крунић Снежане, уколико лице лишено слободе сматра да је болесно и жели да се прегледа од стране лекара, може да активира тастер у смештају, обавештава службено лице (или медицинску сестру која дели лекове у смештају) које одмах контактира лекара који је увек доступан на службеном телефону и који долази на позив одмах или у неком краћем року, али никад дужем од 24 часа. Оваква пракса представља квалитативни помак у односу на праксу која је постојала 2012. године.

Уколико је потребно извршити специјалистички преглед у здравственој установи ван Завода, преглед се обавља се у Општој болници Пожаревац и Дому здравља Пожаревац. За разлику од стања које је затечено приликом посете 2012. године, последњим мониторингом је утврђено да је сарадња са цивилним здравственим установама побољшана тако да се практично више не дешава ситуација да ове установе одбију пријем упућених ЛЛС. Проблеми у одбијању здравствених установа да изврше пријем сада не постоје и потенцира се добра сарадња са цивилним здравственим установама. Завод и даље нема сопствено санитарско возило. Како би се постигла оптимализација прегледа изван Завода, посебно како се не би јављали проблеми са спровођењем изван завода, води се посебна евиденција заказивања лекарских прегледа.

³⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 103. став 1.

³⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 103. став 2.

На примедбе појединих лица лишених слободе да им се рестриктивно омогућује обављање специјалистичких прегледа у здравственој установи ван Завода, лекар наводи да се придржава индикација за упућивање на специјалистичке лекарске прегледе и да ово упућивање није засновано на жељама већ на медицинским потребама.

2.5.2.4. Прегледи у посебним случајевима

Лекар посебно не надзире здравствено стање лица смештених под појачан надзор.

Лекар прегледа осуђену пре извршења мере упућивања у самицу и прегледа је свакодневно током извршења мере, уписује налазе и мишљења у евиденцију извршења дисциплинске мере упућивања у самицу и у „Књигу евиденције обиласка самице“. Према наводима, за ову врту прегледа позива се један од три лекара, која су запослена на одређено време. Током мониторинга извршен је увид у начин и квалитет документовања здравственог стања код лица према којим је изречена ова дисциплинска мера и констатује се да постоји евиденција здравственог стања ЛПС прегледом пре упућивања у самицу као и током боравка у самици. Надаље, увидом у Књигу евиденције обиласка самице, констатује се да је у текућој 2013. г. (закључно са даном мониторинга 08.10.2013 г.) било укупно 22 случаја изрицања ове дисциплинске мере (тренутно су две осуђенице на мери) и констатује се да су се за наведени период прегледи у самици обављали свакодневно.

Осуђеница према којој је примењена мера принуде, Служба за обезбеђење уобичајено доводи на преглед код лекара одмах по примени мере принуде, а лекар је прегледа одмах по довођењу. Извештај лекара о прегледу се доставља управнику Завода. Извештај не садржи наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда. Лекар поново прегледа то лице између 12-тог и 24-тог сата од примене мере.

УТВРЂЕНО

Лекарски извештај о прегледу у вези са применом средстава принуде не садржи наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

РАЗЛОЗИ

Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.³⁶

ПРЕПОРУКА

Заводски лекари треба своје извештавање о прегледима у случају примене средстава принуде да допуне сада недостајућим, а по Закону обавезним подацима и то: (1) наводима лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда, дакле анамнестичким подацима о повређивању и (2) мишљењем лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

Према наводима, лекар свакодневно прегледа осуђеног који одбија храну или воду. Увидом у књигу „Протокол штрајка глађу“ види се да је у 2012. години евидентиран један штрајк глађу као и у текућој 2013. години, где је такође једно лице штрајковало глађу. Током периода штрајка глађу, уредно су евидентирани налази свакодневних прегледа у књизи и у здравственом картону. Једина замерка је што се у књиге

³⁶ ЗИКС, чл. 130. ст. 4.

евиденције нотира само датум, а не и време прегледа, те би се убудуће требало уписивати и време прегледа.

2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

Лечење осуђене се спроводи искључиво уз пристанак.

2.5.3.1. Лечење и интервенције у Заводу

У Заводу се пружа следећа здравствена заштита (лечење и интервенције): лекарски прегледи лекара опште праксе са ЕКГ прегледом по потреби, специјалистички лекарски прегледи неуропсихијатра и специјалисте за гинекологију и акушерство, превијање, примена ампулиране терапије, инхалациона терапија, одређивање шећера у крви, узимање крви и урина за лабораторијске анализе које се врше изван Завода, микроскопски преглед и одређивање степена вагиналне чистоће (секрета), узимање узорака за ПАПА тест (скрининг за промене на грлићу материце), а сам тест се изводи изван Завода.

2.5.3.2. Лечење и интервенције ван Завода

Лица лишена слободе се упућују на лечење или интервенцију ван Завода у оближњу здравствену установу, у случајевима тежих акутних обољења која се не могу збринути у оквиру постојећих могућности за здравствену заштиту у Заводу. У принципу, ради се о повредама које захтевају хируршко збрињавање и дијагностику, те о акутним хируршким обољењима, специјалистичким консултативним прегледима и дијагностици, физикалној терапији и рехабилитацији, те заштити трудних осуђеница, као и порођају.

Упућивање ван Завода ради обезбеђивања здравствене заштите углавном функционише без проблема са јединственим заказивањем како би се на најрационалнији могући начин користили у извесној мери ограничени људски и технички ресурси за спровођење. Сарадња са Општом болницом Пожаревац перципирана је као коректна.

Лица лишена слободе се упућују на лечење или интервенцију у Специјалну затворску болницу, у случајевима тежих хроничних обољења која се не могу збрињавати у оквиру Завода и постојећих капацитета стационара, затим када су у питању тежи ментални поремећаји, као и у извесним случајевима ради преоперативне припреме и специјалистичких консултација. Није наведено постојање било каквих проблема у сарадњи са СЗБ. Напротив, истакнут је коректан и подржавајући колегијални однос и спремност лекара СЗБ да пруже усмене (телефонске) консултације и да прихвате пацијенте ради лечења.

На примедбе појединих осуђеница да им се рестриктивно омогућује лечење или интервенције у здравственим установама ван Завода, а које им је неопходно, лекар наводи да је то индивидуална перцепција појединих пацијената, те да се, када за то постоје медицинске индикације, свако упућује на специјалистички преглед.

2.5.3.3. Стоматолошка заштита

Лицима лишеним слободе се стоматолошка заштита пружа у Заводу и то вађење оболелих зуба, израда протетских надокнада, а изнимно и конзервативни третман. У текућој 2013. године (период јануар–октобар) у Заводу је услуга зубног лекара пружена 260 пута. Наведено је да се протетичарске услуге наплаћују од лица лишених слободе.

На примедбе појединих лица лишених слободе да им се у Заводу пружа недовољна стоматолошка заштита, да се све своди на вађење зуба, медицинско особље наводи

да при динамици којом се долази у Завод – једном недељно није могуће обезбедити услове за извођење конзервативног третмана зуба, јер су бројне процедуре лечења везане са периодичним контролама нпр. на 3 дана и сл. Такође, у Заводу нема зубног рендгена, па је и то један од разлога што се у извесном броју случајева не може обезбедити конзервативни третман. На послетку, као аргумент наведена је чињеница да већина осуђеница у Завод долази са запуштеним стањем зуба и уопште хигијене усне дупље, па је вађење оболелих и тешко општећених зуба најчешће једина могућа мера лечења.

Стоматолошка заштита се по правилу не пружа ван Завода, а то се изнимно ради у случају потребе за орално – хируршким интервенцијама. Није било доступних података о броју свих пружених стоматолошких интервенција ван Завода у току 2013. године. Увидом у „Извештај о обављеним здравственим услугама за месец септембар 2013. г.“ констатије се да је била једна стоматолошка услуга која је реализована ван завода (ДЗ Пожаревац). Током текуће 2013. г. обављено је укупно 6 услуга стоматолога реализованих ван Завода.

Протетичарске услуге су организоване на тај начин што се у стоматолошкој амбуланти Завода узимају отисци за израду протетских надокнада, а затим се исте израђују ван Завода, у лабораторији Дома здравља.

На примедбе појединих лица лишених слободе да им се рестриктивно омогућује пружање стоматолошке заштите ван Завода, а које им је неопходно, медицинско особље наводи да се услуге пружају у Заводу, а да је само изузетно потребно да се то чини ван Завода имајући у виду да се не врши конзервативни третман.

Извршен је увид у стоматолошке картоне па је констатовано да њихов број не одговара броју лица која се актуелно налазе на издржавању казне затвора. Другим речима, поједина осуђена лица која су се у време посете налазила у Заводу, без обзира на дужину казне коју издржавају, нису била на стоматолошком прегледу. Извршен је увид у протокол стоматолошке амбуланте.

УТВРЂЕНО

Не обављају се стоматолошки прегледи након пријема у Заводу, нити се обављају периодични прегледи.
Велики број осуђеница немају стоматолошки картон.

РАЗЛОЗИ

Осуђеном се мора омогућити да користи услуге зубног лекара.³⁷

Осуђени има право на лечење зуба. Завод који има стоматолошку ординацију обезбеђује одговарајућу опрему, прибор и материјал за лечење, поправку и вађење зуба.³⁸

³⁷ ЗИКС, чл. 102. ст. 6.

³⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 36.

ПРЕПОРУКА

Понудити осуђеницама да при ступању на издржавање казне затвора, посебно уколико је казна дужа од једне године, обаве стоматолошки преглед како би се могао направити план заштите зуба.

Размотрити све могућности да се обезбеде сви видови рутинске стоматолошке заштите, дакле све врсте конзервативног зубног третмана за осуђене са казном дужом од једне године, а посебно у случају дуготрајних затворских казни. Ово стога што је орално/зубно здравље у нераскидивој вези са општим здравственим стањем.

2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.4.1. Заразне болести

По наводима лекара, Др Крунић Снежане у Заводу је на дан друге посете било смештено 37 оболелих од хепатитиса Ц, оболелих од хепатитиса Ц и ХИВ-а нема, док је једно лице ХИВ позитивно, а једно позитивно на хепатитис Б.

По наводима лекара, у Заводу је присутна појава вашки и спорадично шуге, најчешће код прекршајно кажњених лица. Вашке и шуга се повремено нађу и код осуђеница у пријемном одељењу, али се захваљујући систематским мерама контроле и лечења не бележе случајеви вашљивости у објектима са смештај осуђених лица. Осуђенице се залече од вашљивости, а потом иду у смештај, док код сумње на шугу обавезно следи упућивање дерматологу.

По наводима лекара, смештање и евентуално издвајање оболелих од заразних болести у Заводу се врши тако што се не чини дискриминација ових лица, тј. не чини се сегрегација осуђених по тој основи.

Тестирање на заразне болести и то искључиво ХИВ врши се у склопу акција тестирања које организују Завод за јавно здравље и ЈАЗАС. Тестирање на хепатитис Б и хепатитис Ц се плаћа.

Међу осуђеницама постоји и једна која се лечи од ТБЦ-а и тренутно је још увек на лечењу у СЗБ у Београду.

2.5.4.2. Болести зависности

По наводима лекара, процена је да је у Заводу број некадашњих зависника од психоактивних супстанци око 119 (92 наркомана и 27 алкохоличара).

У Заводу не постоји посебно одељење за одвикавање од психоактивних супстанци, а зависници од психоактивне супстанци се смештају у постојеће смештајне објекте заједно са другим осуђеним лицима, у складу са одређеном васпитном групом и третманом.

По наводима лекара, присуство психоактивних супстанци - дроге у Заводу није проблем.

У току 2012. године није било тестирања на психоактивне супстанце, а у текућој 2013. години извршен је један тест.

У поглављу 2.5.1.5. апострофирани су проблеми у погледу потребанја лекова, посебно метадона.

2.5.4.3. Повређивања

У Заводу се води посебна евиденција о повредама осуђених - књига повреда, води је лекар. У књизи повреда се, сада уписује за сваку прегледану особу навод повређеног о настанку повреде, али се и даље не уписује мишљење лекара о повезаности навода повређеног о настанку повреде и насталих повреда. (напомена: видети напомене у поглављу 2.5.1.2.-Здравствена евиденција-које се односе на извештај о повредама осуђенице Т.З.)

По наводу лекара, у току претходне календарске године и током ове године ни у једном случају није дошао до знака или индикације да се са лицима лишеним слободе поступа насилно. Лекар у току претходне календарске године и током ове године није ниједном обавестио управника Завода о знаку или индикацији да се са лицима лишеним слободе поступало насилно. У текућој 2013 години, према речима др Крунић није било случајева повређивања након примене мера принуде.

УТВРЂЕНО

У књизи повреда се уписује навод повређеног о настанку повреде, али се не уписује мишљење лекара о повезаности навода повређеног о настанку повреде и насталих повреда.

РАЗЛОЗИ

Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.³⁹

Лекар у заводу дужан је да води посебну евиденцију о повредама осуђених и обавештава управника завода о било ком знаку или индикацији да се са осуђеним поступа насилно.⁴⁰

ПРЕПОРУКА

У медицинској документацији лекар ће уписивати и мишљење о повезаности навода повређене осуђенице о настанку повреде и констатованих повреда.

У случају индикација да се са осуђеном поступа насилно, лекар ће одмах писаним путем о томе обавестити управника Завода.

2.5.4.4 Штрајк глађу

Према подацима којима располаже медицинско особље, у периоду прошле 2012. године и у текућој 2013. години регистрован је по један штрајк глађу.

Лекар добија информацију од Службе за обезбеђење о томе да одређено лице одбија храну или воду, тако што му се у року од неколико сати доставља обавештење, а лекар обавља преглед тог лица у року од једног дана по пријему информације. Лекар наводи да свакодневно прегледа, односно нуди преглед осуђеној која одбија храну или воду, а то констатује у протоколу. Преглед осуђене која одбија храну или воду се састоји од разговора и основног физикалног прегледа.

2.5.4.5. Смртни случајеви

У Заводу је у периоду 01. 01. - 31. 12. 2012. године било 3 смртна случаја - природне смрти. Сви случајеви су обдуковани и то две обдукције су урађене у Пожаревцу, а једна у Београду. У текућој 2013. години било је три смртна случаја. Све три преминуле осуђенице су обдуковане у Београду, с обзиром на то да су умрле у Специјалној затворској болници. За три обдукциона записника из текуће 2013. године упућен је захтев Вишем суду у Београду (записници још увек нису стигли). Обдукциони записници се чувају у посебној фасцикли. У односу на налазе мониторинга из 2012 године, када нису чувани обдукциони налази, направљен је позитиван помак

³⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 130. став 4.

⁴⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 103. став 1.

2.5.6. ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР

2.5.6.1. Надзор над радом завода

Контролу смештаја, хигијену, санитарне и друге услове од којих зависи здравље осуђеница лекар обавља, и то периодично. Налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима борава осуђени лекар подноси управнику у писаној форми, што представља позитиван помак у односу на затечено стање из прошле године, када лекар наведене налазе и препоруке није подносио управнику.

Налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене управнику лекар не подноси.

УТВРЂЕНО

Лекар не подноси управнику налазе и препоруке о количини и квалитету хране.

РАЗЛОЗИ

*Здравствена исправност хране и воде у заводима редовно се надзиру.*⁴¹

*Лекар у заводу дужан је да контролише исхрану и да управнику завода у писменој форми даје налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене, а управник без одлагања предузима мере које му препоручи лекар.*⁴²

*Осуђени има право на исхрану подобну да одржи његово добро здравље и снагу, на три obroка дневно чија укупна вредност не сме бити мања од 12.500 џула. Осуђени који ради на тежим пословима, болесник, трудница и породиља има право на исхрану коју им одреди лекар. Лекар или друго стручно лице проверава, пре деобе obroка, квалитет исхране и налаз уноси у одговарајућу књигу.*⁴³

*Притвореник борава у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Законом о кривичном поступку није друкчије одређено.*⁴⁴

*Осуђеном се обезбеђују три obroка дневно (доручак, ручак и вечера) који се дају у правилним размацима са одговарајуће припремљеном, послуженом и разноврсном храном. Најмање два пута недељно осуђеном се обезбеђује свеже воће и поврће у складу са годишњим добом. Послужени obroци морају задовољавати хигијенске стандарде.*⁴⁵

*Лекар врши редовне инспекције, прикупља податке на други начин када је то потребно и даје савете управнику завода о количини, квалитету, припреми и служењу воде и хране. Управник разматра те извештаје и предузима неопходне кораке да их спроведе, а ако препоруке нису у његовој надлежности или се са њима не слаже, без одлагања их доставља вишем надлежном органу.*⁴⁶

*На затворским здравственим службама – које на одговарајући начин раде у спрези са другим надлежним телима – лежи одговорност надзора над исхраном (количином, квалитетом, припремом и поделом хране).*⁴⁷

*Садржај исхране осуђеног утврђује се недељно јеловником. Јеловник саставља кувар, уз прибављено мишљење лекара, а одобрава га управник завода. Јеловник се објављује најкасније последњег дана у недељи за наредну недељу.*⁴⁸

⁴¹ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 71. став 2.

⁴² Закон о извршењу кривичних санкција, члан 103.

⁴³ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 70.

⁴⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 239.

⁴⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 37.

⁴⁶ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Res (2006) 2, тачке 44, 45.1 и 45.2

⁴⁷ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002) 11 - Rev. 2010, тачка 53

⁴⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 38.

ПРЕПОРУКА

Служба за здравствену заштиту КПЗ за жене Пожаревац, односно лекар ће контролисати исхрану у Заводу и управнику Завода у писменој форми давати налазе и препоруке о количини и квалитету хране.

2.5.6.2. Надзор над радом здравствене службе

Надзор над стручним радом здравствене службе, односно лекара у Заводу, Министарство надлежно за здравство није обавило током 2012. и текуће 2013. године.

ГЕНЕРАЛНИ ЗАКЉУЧАК МОНИТОРИНГА ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ ОД 08.10.2013 Г

Поређењем налаза мониторинга из 2012. године и налаза мониторинга из 2013. године може се закључити да је рад Службе за здравствену заштиту КПЗ за жене Пожаревац побољшан, посебно у сегменту квалитетнијег описивања телесних повреда и уредности у вођењу здравствених евиденција. Такође, стиче се утисак и да је комуникација здравствене службе са управом Завода унапређена.